

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

Fra
Vallekilde Folkehøjskole

29

Udgivet af Poul Hansen

september-1922

*Foredrag af H. Rosenblad
med musik tilføjet*

Fra *udg.*

Vallekilde Folkehøjskole

29

Udgivet af Poul Hansen

september-1922

Statens pædagogiske Skriftsamling
København

Meddelelser.

Et fællesmøde for alle forhenværende lærlinger (elevmøde) afholdes her ved folkehøjskolen hvert år den tredje søndag i juli. Det begynder om formiddagen med gudstjeneste i Korskirken.

Efterårsmødet 1923 er bestemt til at afholdes i de fire dage søndag—onsdag d. 23.—26. septbr. De, der ønsker at overnatte her ved nævnte lejlighed, må selv medbringe tæpper (el. sængklæder) og håndklæder.

De tidligere årgange af »Fra Vallekilde folkehøjskole« er udsolgte med undtagelse af nr. 27 og 28. Disse kan fås mod til højskolelærer Valdemar Bennike at fremsende kr. 1,50 + 15 øre i postpenge for hver årg. Ligeledes fås samme steds — mod fremsendelse af 50 øre + 15 øre i postpenge — en gengivelse af Viggo Pedersens tegning: »Ernst Trier taler«.

Hos undertegnede fås:

Små minder om små ting af Poul Hansen 1 kr. 50 øre.

Vore navne af Poul Hansen 35 øre.

Ligeledes hos undertegnede så vel som hos enhver boghandler fås:

25 års skolevirksomhed i Vallekilde af Ernst Trier. I. 1 kr.

do. do. do. II. 75 øre.

Højskoleforstander Ernst Triers efterladte papirer i

udvalg ved Poul Hansen 1 kr.

Ernst Trier og Marie Abel, En brevveksling ved Poul

Hansen 3 kr. 85 øre.

Medlem af »Vallekilde folkehøjskoles lærlingeforening« kan enhver blive, som i årligt bidrag til foreningen betaler mindst 2 kr. (for hver 2 kroner indtegnet årsbidrag tilsendes et hæfte af årsskriftet). Vedkommende vil da i løbet af novbr. af kassereren få årsskriftet »Fra Vallekilde folkehøjskole« tilsendt på postoprævning. Forandring af adresser må mældes til kassereren inden hvert års 1ste septbr.

Poul Hansen.

Den 25. august 1921 fyldte valgmenighedspræst i Vallekilde Fønnesbech-Wulff 50 år. I den anledning holdt valgmenigheden i højskolens øvelseshus en smuk fest, ved hvilken der bl. andet også blev overrakt præsten et meget stort, smukt udstyret fotografi (grubebillede) af alle menighedens medlemmer.

En gengivelse følger herostående.

Højskolens firedages efterårsmøde var som sædvanlig godt besøgt. I år talte præsterne C. Koch, Ubberup, Fr. Holm, Fruering, Thorvald Knudsen, Ryslinge, og Fønnesbech-Wulff; desuden forfatteren Age Meyer Benedictsens, forstander Joh. Monrad, Ryslinge, cand. mag. Jens Rosenkjær, Askov, og højskolens egne lærere og forstander.

To af vore lærere, Uffe Grosen og Vilhelm Larsen, der bægge havde været på rejser i udlandet, talte herom.

I oktbr. holdt overbestyrelsen for de danske skytteforeninger et månedskursus i gymnastik og skydning her på højskolen. Deltagernes antal var omkring et halvt hundrede. Det ledes af Johan Brydegård, Vallekilde, Rasmus Hansen, Ryslinge, og Faurby Stengård, Vejstrup. Med ledelsen af dette kursus afsluttede

Valgmenigheden udenfor Korskirkens indgangsdør mod vest.

Johan Brydegård sin 28-årige virksomhed som lærer ved Vallekilde folkehøjskole for nu at optage gerningen som forstander ved Åby højskole pr. Åbybro.

Det er hans tanke i virksomheden dér at give gymnastikken en fremskudt plads i skolens virkeplan.

I Johan Brydegårds sted ledes gymnastikken her af Hans Trier Hansen, nærmest efter Niels Bukhs fremgangsmåde.

Som ny lærer ved vinterskolen virker fra novbr. 1921 Folke Trier Hansen, der i to vinterhalvår har gennemgået den udvidede højskole i Askov og i en sommer har deltaget sammesteds i kursus for unge højskolelærere.

Folke Trier Hansen.

I juleferien havde egnens ungdomsforeninger her på højskolen et stort og meget vellykket to dages kursus, hvis hovedindhold var foredrag, forhandlinger, sang og indøvelse i gamle og ny sanglege.

Ved elevernes tilbagekomst efter juleferien viste det sig, at en af dem medbragte influenza eller spansk syge. Vi blev i første øjeblik meget opskræmmet ved at mindes, hvor hårdt denne sygdom forrige gang havde optrådt.

Det viste sig dog straks, at denne gang var den lige så mild, som den før var stræng. Ikke en eneste blev angreben af de frygtede eftersygdomme; det hele indskrænkede sig til nogle dages — i regelen lav — feber. Dermed var det hele forbi. —

Blandt vinterens udflugter nævner jeg her et besøg på den store husmandskoloni på Teglværksgårdens jorder. Teglværksgården var en større avlsgård under lensbaroniet Adellersborg (Dragsholm); dens jorder blev ved lensbaroniets overgang til fri ejendom udlagt til statshuse og på de mellem tre og halvfjerde hundrede tdr. ld. blev forrige sommer opført 34 sådanne huse.

Vinterens sang- og musikkor.

Denne ejendommelige nybygd ligger usædvanlig smukt skrånende ned mod Nexelø-bugt. Tre ny anlagte veje fører fra landevejen vinkelret ned på strandbredden, og på bægge sider af disse veje ligger — hver på sin lod — de ny huse med de røde tegltag. Flere af disse huse er opført i en hjemlig og meget tiltalende stil, andre kan minde lovlig meget om den noksom kendte stil fra vore ældre stationsbyer.

Næsten hele arealet, Teglværksgårdens jorder, skriver sig fra nedlæggelsen af den gamle Starreklinte landsby.

Efter tidligere love for fæstevæsen havde gods-

ejerne som bekendt den ret, at for hver gang de fra deres gods bortsolgte til selveje 8 bøndergårde, måtte de lægge jorderne fra den niende ind under hovedgårdsdrift.

På Dragsholm havde man da indrettet sig således, at det efterhånden blev gård efter gård i den samlede, nærliggende Starreklinte by, der blev inddraget. Da jeg i halvfjærdserne kom her til egnen, var denne udvikling begyndt, enkelte gårde var forsvundne; endnu stod dog langt de fleste. Men jeg blev således øjenvidne til den gamle landsbys triste endeligt. Langsomt men sikkert blev dens dødsdom udført, indtil der om-sider kun stod børneskolen, smedien og et par småsteder på dens plads. Hvor før landsbyens vange var at se, brede sig nu Teglværksgårdens store, vidtstrakte marker.

Sært er det da for os ældre at opleve, hvorledes den ældgamle landsby nu igen som en fugl Fønix på ny opstår af sin aske for måske som den at begynde et nyt tusindårigt afsnit af sit liv, men denne gang som husmandsbrug ikke som gårdbrug.

Under vejledning beså eleverne nu denne ejendommelige nybygd, ligesom de også fik lejlighed til at se enkelte af husenes indre.

Vinteren var særdeles stræng; isen dækkede alle vande ved vore kyster. Den byggede også sin stærke bro tværs over Nexelø bugt. Vor næste fodtur gjaldt da denne lille, skønne ø. Allerede færdedes cykler og biler over isen og dannede en bred og let kendelig landevej af to—tre km.s længde mellem Sjællands kyst og øen.

Næppe nogen af eleverne havde tidligere været med på en sådan spadseretur ud over havisen.

På isen over Nexelø bugt.

Ved ankomsten til Nexelø spistes den medbragte mad. Øen med de 80 fod høje klinter mod vest og den dejlige Trolddal mod øst blev nu grundig undersøgt og eftersat, hvorefter hjemturen igen tiltrådtes.

Den isfærd vil sikkert af deltagerne mindes længe.

Den strænge vinter medførte også anden god og sund tidskort. Jeg tænker her på kælkning.

Fra Møllebakkens top sattes kælkerne eller slæderne i gang, og mens de i susende fart gled ned forbi skolens hovedtrappe, endte de først den ilende færd helt nede i den anden ende af skolens have. I næsten en hel måned havde man i hver fristund dette muntre folkelivs-billede for øje. Alle — selv børnene — lærte efterhånden at styre kælken i den mest flyvende fart uden om hushjørner, træer og andre hindringer, således at den først standsede ved foden af de store bakkedrag. Vedføjede billede vil give en lille forestilling om en af vore „friluftsglæder“.

Af udflugter under vinterskoletiden skal endnu nævnes turen til København. Den strakte sig over tre dage og lededes af Uffe Grosen.

Kælkning fra Møllebakken.

Hvad der kan overkommes i sådanne tre dage under god vejledning er ganske utroligt. At ramse det alt op er selvfølgelig unyttigt; men også her gælder det, at sent vil den tur glemmes af de unge deltagere.

Under krigen havde det vist sig hartad umuligt at overkomme de uforholdsmæssige udgifter, turen vilde påføre deltagerne, men også her mærkedes det nu, at vi atter nærmer os normale tider.

Blandt kirkemøderne, som i vinterens løb afholdtes i Korskirken, skal her blot mindes om det, der den 3. marts indlededes med gudstjeneste og fortsattes med skildring af missionsarbejdet i Indien. Bægge dele ved missionær, professor L. P. Larsen.

Det var for mange en rig dag.

Ved et tilfældigt møde for nogle år siden med forhv. Vallekilde-elev, anlægsgartner Kr. Kristiansen,

Charlottenlund, spurgte han, hvad vi på højskolen vilde sige til, om han indbød dem, han kendte, af sin årgang til et jubilæumsmøde i Vallekilde nu efter 25 års forløb.

Jeg gik øjeblikkelig ind på tanken herom, og da tiden nærmede sig, sendte han opfordring ud om deltagelse. Det var elever fra 1896—97.

Det blev dog ikke mange, der mældte sig, kun omkring et dusin; men af dem havde adskillige konen med, så antallet i det hele blev til en snes stykker. Ingen dog fra Jylland.

En gang før havde vi noget lignende, nemlig i sommeren 1920, hvor en lille halv snes 25 års sommer-elever havde sat hinanden stævne her.

Mødet i år var først bestemt til den 19. febr.; men istransporten tvang os til at udsætte det til den 12. marts — en søndag.

Allerede lørdag eftermiddag med sidste tog kom én fra Fyn; i løbet af søndag morgen og formiddag kom så hovedstyrken — fra Sjælland.

Om formiddagen overværedes gudstjenesten i Korskirken; men kl. 2 samledes alle jubilarerne sammen med skolens lærere og nuværende elever for på pladsen foran skolen og i nærheden af Triers mindestøtte at plante et træ, en af gartner Kr. Kristiansen medbragt tax. Ved således at plante et „levende“, voksende træ, mente man bedst at have givet udtryk for ens glæde over det liv, man her i sin tid var bleven bragt i berøring med.

Flere sange blev nu sungne og adskillige „leve'r“ udbragt, ligesom også der blev taget et billede af træet, omgivet af forsamlingen.

Nu kaldtes til kaffe, hvor sang og mindetaler lød.

Senere kaldte skoleklokken til elevernes forhandlingsmøde. I dette deltog gæsterne, og det samme var tilfældet med aftenstunden, hvor sang (også den fler-

stemmige), musik og fællesoplæsning udfyldte et par timer.

Imellem foredragene næste dag (mandag) blev gæsterne forevist alt det ny, der i de forløbne år var kommen frem i og omkring skolen, deriblandt fornemmelig skolens og Korskirkenes ny bygninger, ligesom også de forskellige lærerhjem blev besøgt, og først

Mindetræet plantes.

da klokken var $3\frac{1}{2}$ hilstes farvel, og hver gæst drog igen til sit.

Endnu skal kun nævnes, at flere breve og hilsener til mødet indløb. Af et enkelt af brevene må jeg have lov at gøre et lille uddrag:

Vallekilde højskole og 25 års elever!

Desværre kan min hustru og jeg ikke komme og deltage i vor fest. Vi har fået en lille datter, og det har faldet sig så, at vi netop har fået fastsat hendes dåbsdag til den søndag.

Men jeg véd, at jeg på søndag vil mindes den dåbsfest, vi for de 25 år siden var samlet til i Valle-

kilde, da Ejlif blev båret til dåben og I, kære Sigrid og Povl Hansen, havde budt alle os, som den vinter var elever, med som faddere ved jeres lille drengs dåb. Vi forstod godt, at det var, fordi I gerne vilde dele jeres bedste højtidsstunder med os.

Ja, det forstår vi bedre nu end den gang, det er dog den største højtidsstund, vi forældre har sammen med vore børn, når vi således ved dåben kan bære dem hen og trygt lægge dem i Guds faderfavn, for at de hos ham kan få barneret og barnekår.

Meget siger jeg jer tak for i Vallekilde, men mest fordi I ved jert virke for os viste hen til de livskilder, der springer i Vorherres menighed.

Nu være både I og mine gamle kammerater kærlig hilset.

Gid I må få en god festdag sammen! . . .“

Jeg tror, alle deltagerne vil være enige om, at dette gode ønske i rigt mål gik i opfyldelse.

Søndag den 26. marts holdtes vor sædvanlige afslutningsfest. Flere hundrede deltagere fra nærmere og fjærnere omegn havde givet møde. I skolestuerne var elevernes tegnearbejder udstillet; i øvelseshuset mindede alt om ungdom, hvad enten man betragtede de legemsøvelser, der bar stærkt præg af Niels Bukhs ny fremgangsmåde, eller man lyttede til sangen eller musikken.

Om aftenen talte Uffe Grosen.

Ved en lille festlighed den aller sidste aften blev efterstående sang af eleven E. J. afsunget.

Boldspil på legepladsen.

I påsken blev gamle frk. Magdalene Flensted syg. 1. påskedag var hun hos os, 2. påskedag måtte hun syg gå til sængs. Det var en hæftig bronchitis, der efterhånden gik over til lungebetændelse og omsider endte med hendes død.

Med hende gik den ældste hidtillevende af Triers medarbejdere bort.

Magdalene Flensted var datter af møller Flensted og hustru på Bredfald mølle ved Hjørring. Her fødtes hun den 22. april 1845 som en af de ældre blandt søskendeflokken.

Noget svagelig som ung, slog hun ind på vejen som privatlærerinde, indtil hun i 1872 kom som elev på højskolen hos Trier i Vallekilde. Næste år kom hun igen, men denne gang som lærerinde for pigeflokken. Det blev dette år en trang skoletid; fru Marie Trier kastedes på et langt sygeleje, og den 23. juni afgik hun ved døden og lod sin mand tilbage med fire små børn.

Her måtte højskolens lærerinde træde hjælpende

til, og det gjorde hun så godt, at Trier efter sommerskolens slutning ved udgangen af juli beholdt Magdalene som husbestyrerinde og opdrager for sine fire små piger.

Også det følgende år blev strængt for det Trier-ske hjem, i det to af de små piger fulgte deres mor i graven, og den yngste af de efterlevende, den lille, tre-

årige Sigrid den gang var meget sygelig.

Frk. Magdalene Flensted (50 år).

Der blev under disse omstændigheder stillet store krav til Magdalenes kræfter. Men hun, der efterhånden selv havde vundet et godt helbred, tog arbejdet op med dygtighed, aldrig svigtende omtanke og stor kærlighed til den vanskelige opgave.

Da Trier halvtredie år senere atter blev gift (denne gang med Julie Marstrand), kunde Magdalene igen trække sig tilbage fra sin betrode plads. Hun tog nu ophold hos sine gamle forældre i Bredfald mølle; men hvert år i de tre måneder, der var pigeskole, var Magdalene fast lærerinde i Vallekilde. Hun kom gjerne nogle dage, før skolen skulde begynde, og hendes modtagelse formede sig hyppigt som en lille festlighed i den Trier-ske familie.

Trier havde ved sommerskolen ingen unge lærere, men lærerinder — to el. tre; men af dem var Magdalene den første og mest betrode.

Da Trier anden gang blev enkemand 1881, måtte

Magdalene atter overtage pladsen som husbestyrerinde. Nu var der syv moderløse børn; og da også overopsynet med skolens store husførelse blev lagt over på hende, var der i sandhed nok at tage hånd i, men hun sparede sig ikke, og det blev et både betydeligt og trofast arbejde, hun nu i en lang årrække kom til at aflægge.

Dette arbejde blev ikke formindsket ved Triers død i 1893. Flere af hans børn var endnu mindreårige, og da det bestemtes, at højskolen skulde økonomisk fortsættes under „Triers dødsbo“, blev det overdraget til Magdalene at samle børnene i dette hjem som tidligere, og som skolens økonoma at styre den store husholdning.

Hermed fortsatte hun dygtigt og trofast, indtil Vallekilde højskole i året 1900 af „dødsboet“ solgtes til min broder og mig.

I følge de aftaler, som dér blev truffet, forlod Magdalene Flensted nu skolen og flyttede over i Solvang — Sigrids og mit gamle hjem —. Dette hus skulde nu blive hendes fremtidsbolig i mer end tyve år.

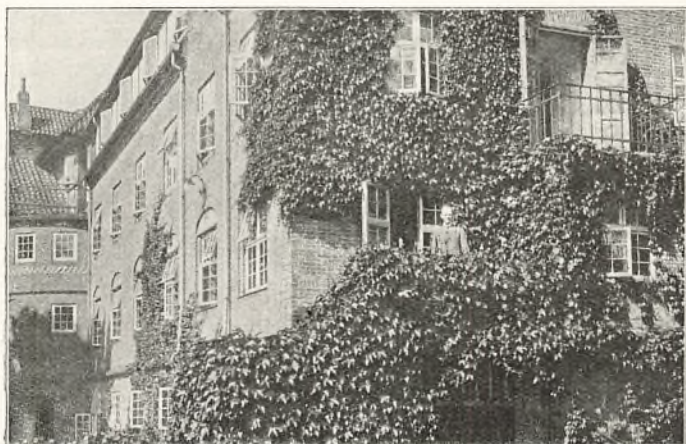
Her levede hun et stille og tilbagetrukket liv. Triers børn blev efterhånden gifte og kom i vej. Hendes virkestrang samlede sig i hendes senere år om plejesønnen Vilhelm Flensted, en brodersøn, hun havde taget til sig ved hans faders død, da han var ganske lille.

I sommeren 1922 flyttede hun endnu en gang, men kun fra Solvang, der efterhånden var bleven for stort at råde med, og ind i en mindre lejlighed, hvor forholdene passede bedre til hendes formindskede kræfter. Her vedblev hun endnu lige til sin død sin gamle, kære skolegerning, idet hun hver eftermiddag under sommertiden mødte på skolen og læste højt for pigerne, mens de havde håndgerning.

I flere år havde hun om vinteren lidt af en slem bronchitis. Vi syntes dog, den efterhånden næsten var overvundet; men i vinter brød den atter ud, og da lungebetændelse stødte til, var det let at se, det lakkede mod enden; men dog først den 15. maj gik den gamle, trætte kvinde, 77 år gammel, til hvile i tro på sin himmelske herre.

Den 19. maj blev hun jordfæstet. Ved den lejlighed talte valgmenighedspræst Koch, Ubberup. Hans tale findes gengivet længere fremme i årsskriftet.

Vi har forøvrigt haft en rolig og god sommertid med småfester og udflugter, med elevmøde og sidst

Højskolelærer Uffe Grosen på sin veranda.

afskedsfest, alt ved siden af og ind imellem det daglige skolearbejdes rolige forløb.

Som ifjor har vi også denne sommer havt besøg af mange udlændinge, i alt fra 7—8 forskellige lande i Europa.

Op til Vejrhøjs top.

Det kæreste af disse mange fremmedbesøg var dog nok det af vor gamle ven, dr. Fritz Seefeld fra Galizien.

Fest i højskolens have.

Foredrag i skoven på Delhoved.

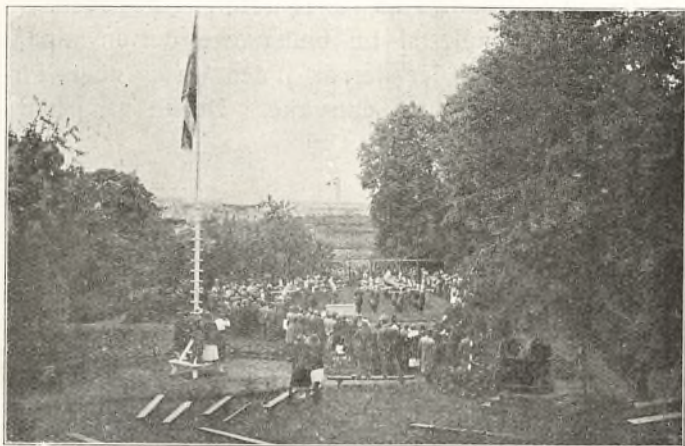
Eleverne fra 1920 vil mindes ham fra hans ophold her 5—6 uger denne sommer, hvor han lærte at tale det danske sprog.

I år havde han sin hustru med; også hun skulde

Gruppebillede fra udflugten til Delhoved.

besøge Vallekilde og selv personlig få et indtryk af, hvordan livet her artede sig.

Fra elevmødet: Gymnastik på havens græsplæne I.

Men om disse to og om vore fornøjelige „8 dage på højskole“, se efterfølgende stykke af Folke Trier Hansen.

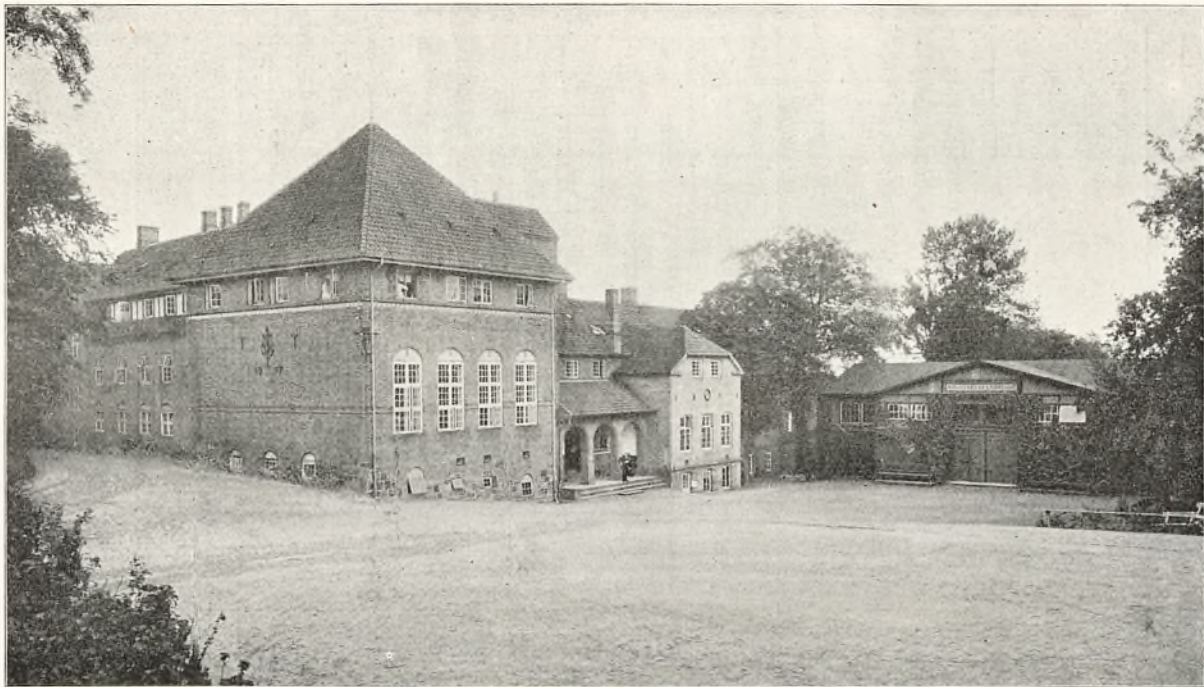
Fra elevmødet: Gymnastik på havens græsplæne II.

Mit lille skuespil „Tovelille“, der udkom i to oplag, henholdsvis år 1902 og 1905 — tilsammen 3000 expl. — har nu i adskillige år været udsolgt i bogladen.

Jeg har imidlertid nu underkastet det en mindre omarbejdelse og lader det da i den ny og noget forkortede skikkelse atter optrykke. Denne gang her i årsskriftet.

Lærlingebesøget på Vallekilde folkehøjskole.

i de to halvår:	1921— 1922	1922
Under 18 år var	2	10
Mellem 18 og 25 år var	80	86
Over 25 år var	3	6
Fra købstæder var	12	22
Børn af gårdmænd	44	48
— - husmænd	19	15
— - arbejdere og innsiddere	2	7
— - håndværkere	11	14
— - handlende	4	8
— - lærere, embedsmænd o. l.	1	4
— - andre	4	6
På højskole før har været	4	2
deraf i Vallekilde	0	0
Fra Sjælland var	28	23
— Fyn —	8	8
— de mindre øer —	4	5
— Nørre-Jylland —	38	62
— Sønder-Jylland —	3	0
— Færøerne	0	1
— Island —	0	1
— Norge —	0	1
— Sverrig —	0	1
— Flensborg	4	0
Lærlinger i alt:	85	102

Vallekilde folkehøjskole (set fra nordvest).

Ved afslutningen af vinterskolen
i Vallekilde
marts 1922.

Tone: Et jævnt og muntert virksomt liv — —

S
nart skinner solen atter forårsglad,
og alt det grønne titter frem af mulde,
det fryder sig i solens strålebad
og lader forårsvinden om sig lulle.
Det hører lærkens glade jubelsang,
som løfter sig mod sky på lette vinger,
det føles i den lette, glade klang,
som klokker små, der over landet ringer.

Ja, våren kommer over landet ind,
fortrænger vintertidens mørke dage,
den stryger varmt og blødt os om vor kind,
så rent vi glemmer vintrens nød og klage,
den giver lyst til kamp for noget godt,
den giver håb om sejer frem i tiden,
den gør vor hytte til et lykkeslot,
hvorfra vi modigt kan gå ud i striden.

Ja, ud i striden efter vintertid
i nytidsvårens lyse morgenrøde,
og selv om striden ikke bliver blid,
skal vi gå frem, så vore kinder gløde.

Vi skal gå frem i sluttet flok og rad,
vi skal gå frem med smil og sang i sindet,
ja, vi må enes om at følges ad
og ikke gå vor egen vej forblindet.

Og derfor tak vi siger nu til jer,
fordi I vej os viste ud i livet,
vi aldrig glemmer vintertiden her
med alt det gode, som I os har givet.
Sæt I nu trygt jer lid og tro til os,
vi skal nok føre gamle Danmark vid're
på grunden, som I her har givet os
i nytidsvåren ind, — mens fugle kvidre.

E. J. (elev).

Ved sommerskolens slutning 1922.

Mel.: Vift stolt på Kodans bølge.

Snart afskedsdagen kommer,
 da vi skal bort herfra,
 den korte, lyse sommer
 hvor er den blevet a' ?
 Hver dag for os er svunden
 som dug for morgensol,
 hver time var henrunden,
 før vi det ret forstod.

Hvad godt os her blev givet
 i gerning som i ord,
 det hjælpe os i livet
 at gå i rette spor!
 hvert frøkorn som blev sået
 i hjærtets dybe bund,
 gid altid det må vokse
 og holde sjælen sund.

Ja, meget har vi fået
 af livets sande værd,
 i tiden som er gået
 med fryd og gammen her;
 vi vil den mindes længe;
 i solglans vil den stå
 og stemme hjærtets strenge,
 så sjælen glædes må.

En fredlyst plet på jorden,
det ligner skolen her;
mon der i hele Norden
så god en skole er?
Her tales ord så milde
om folk og fædreland,
om livets dybe kilde,
der evigt risle kan.

Nej, aldrig vil vi glemme
den lyse sommer her,
hvor vi så end får hjemme,
vi mindet med os bær.
Så give Gud hin milde,
at også *vores* tak
„må kranse Vallekilde
for lyset, her vi drak.“

R. K. (elev).

Ved Magdalene Flensted's bære.

I en af Davids salmer står der: „Jeg hæver mit blik til ham, som troner i himlen.“ (S. 123, 1.) Når man tænker på disse ord, rejser der sig uvilkårlig det spørgsmål: hvad så' salmedigteren først på, før han hævede sit blik til Gud? Hvad havde han oplevet først? Hvad var der i hans sind, siden han følte trang til at hæve sit blik opad? Hvorfor hævede han sine øjne?

Det står der ikke noget om i salmen. Og vi kan derfor selv forestille os de forskellige muligheder. Måske var meningen: jeg har det svært, jeg var tynget af sorg, det var ikke let at få øjnene op derfra; men alligevel: jeg hæver mit blik til ham, som troner i himlen. Eller: jeg havde så travlt, der var så meget at gøre, jeg kunde

Frk. Magdalene Flensted i sin dagligstue.

blive træt af det; men: jeg hæver dog mine øjne op derfra. Eller det var måske noget, der truede. Eller måske en brøde, der tyngede. Eller det kunde være en glæde, så meningen var: jeg er så lykkelig og glad, og så må jeg da i taknemlighed og lovprisning hæve mit blik til ham, som troner i himlen.

Sådan er der forskel på, hvad man kan hæve sine øjne op fra; derefter er menneskene så forskellige; der er ikke to, som er ens; og derefter er vore tider og øjeblikke så forskellige.

Men når vi så hæver vore øjne op, så ser vi mod det store, som er ens, mod Gud som er ens. Det har vi godt af. Det er godt at kunne hæve sit blik til ham, som troner i himlen. Dér er gammen, fred og ro. For han, som troner i himlen, er Jesu Kristi fader.

Der er i disse ord ligesom et første og et andet. Når vi véd, hvad det var, det menneske hævede sine øjne fra, da kender vi det menneske. Men når vi véd, at det menneske hævede sine øjne til ham, som troner i himlen, véd vi også, at det var et kristent menneske med fred og håb. —

Når jeg tænker på Magdalene Flensted, er det for mig et minde om det gamle Vallekilde. Og de minder fra den tid står så tydelige for mig; for det er minder fra min ungdom, da jeg kom her for første gang en smuk sommerdag midt i sommerskolen. Ernst Trier var endnu frisk og sund den gang, fuld af kraft og glæde. Skolens første tider lå ikke så langt borte; der var mange, som huskede dem og gerne vilde fortælle om dem. Triers yngre børn var endnu små. Der var liv og travlhed og sang overalt.

Midt i alt dette gik Magdalene Flensted stille og roligt. Men hun betød så meget. Når man var her på højskolen, hørte man mange gange om dagen det

ord: „Magda!“ Det lød fra Triers børn og fra husets piger. Det lød også med Triers stærke røst igennem stuerne: „Magdalene!“ Det var hjemmet, der kaldte på hende og trængte til hende. Her har hun fyldt en stor plads og gjort en betydningsfuld gerning. Og hun gik op i dette hjem med hele sin sjæl, trofast og kærligt. Jeg er vis på, at I, som den gang var små og var under hendes omhu, tænker på den tid med dyb taknemlighed.

Hun var også med i skolens arbejde. Jeg husker især så tydeligt den sommer, da Trier lå syg inde i København, langt mere syg end de mange elever egentlig vidste, først rent legemlig syg, så, hvad der var sværere endnu, med slappet bevidsthed, indtil han endelig kom hjem og ganske langsomt kom til fuld kraft, så han kunde holde foredrag for eleverne i den sidste del af skoletiden. Da så jeg ret hendes trofasthed og dygtighed, hendes bekymring for, at det skulde gå galt, hendes glæde over, at det gik godt, men også hendes fasthed og klarhed under vanskelige forhold.

Hendes arbejde i Triers hjem og på højskolen strakte sig gennem mange år.

Så kom der mere stille tider. Børnene blev voksne; de kom ud hver til sit. Hendes stilling blev mere tilbageværende. Men hun tog levende del i Vallekildes liv og velfærd. Hun tog også del i højskolens arbejde helt op i de gamle år. Hun var med midt i menighedens liv. Og når man besøgte hende, samlede ordene og minderne sig altid om de travle år, fuldt af bekymring og glæde og arbejde for Trier, hans børn og hans skole, fyldte også af det åndelige liv, hun her havde lært at kende.

Men i de sidste år samlede hendes tanker og hendes omhu sig dog især om eet menneske, hendes

unge slægtning og plejesøn. Her fik hun ret brug for sine ævner og sit hjertes varme.

I Davids salme hedder det: „Jeg hæver mit blik til ham, som troner i himlen.“ Det gjorde hun, det trængte hun til, og det var hendes styrke og trøst. Så hævede hun sit blik fra travlhed, fra en gerning, som hun helt gik op i, fra megen bekymring og megen glæde. Og da den sidste sygdom kom, kunde hun også hæve sit blik fra den og dens smerter, fra jordlivet op til Gud i bøn og håb.

Gud give os at hæve vort blik i tak og håb til Gud!

Carl Koch.

Udlændinge og »8 dage på højskole«.

Af Folke Trier Hansen.

Den danske folkehøjskole levede og udviklede sig gennem mange år i det stille, næsten kun kendt af den danske landbostand. Hverken de danske storbyer eller de store lande i Europa kendte noget til denne mærkelige skoleform.

I de sidste år er der imidlertid sket en stor forandring i højskolens stilling. De af krigen hærgede lande, der ligger dybt kuede af krigens nød, har set sig om efter hjælp både for den ydre og den indre nød, der råder i landet, og under denne søgen efter hjælp har enkelte med forundring mødt den danske folkehøjskole og i den set vejen ud af elendigheden.

En skare af mænd og kvinder fra disse lande har de sidste år besøgt de danske højskoler for med egne øjne at se livet, som det leves dér, og få lov til at leve med deri, sådan, at de kan plante det om til deres eget fædreland.

Vallekilde højskole har også i år haft besøg af en sådan skare søgende og spørgende udlændinge. At komme ind på en nærmere omtale af de enkelte bliver dog her for vidtløftigt. Der har været folk fra Norge, Sverige, England, Schweiz, Østrig, Czeko-Slovakiet,

Polen og Galizien. En sand babelsk sprogforvirring har undertiden hersket blandt skolens gæster.

Men også byerne her i Danmark har i de senere år fået interesse for højskolerne, og det særlig gennem den ejendommelige „otte dage på højskole“-bevægelse.

„Otte dage på højskole“-bevægelsen er nu snart så gammel, at den har bestået sin prøve. Det har vist

„8 dage på højskole“.

sig, at det kan lade sig gøre at samle det mest brogede selskab af mænd og kvinder, unge og gamle, byboere og landboere, rige og fattige, til et otte dages højskoleliv, sådan at det ikke blot bliver et behageligt ferieophold, men sådan, at man virkelig når at få lidt af de ægte højskoletoner til at klinge.

I år har disse to strømme: strømmen fra udlandet og strømmen fra byerne, på mærkelig måde mødt hinanden på Vallekilde højskole. Flere udlændinge tog del i mødet, der talte omkr. 150 deltagere; men særlig må jeg her nævne skolens gamle ven, præsten, dr. Fritz Seefeld, der sammen med sin hustru var deltager i mødets første dage.

Seefeld har før været nævnt her i årsskriftet. Han er præst for de tyske protestanter i Galizien. I sommeren 1920 besøgte han Vallekilde højskole i seks uger og blev stærkt grebet af skolelivet dér. Han rejste derefter hjem for at begynde noget lignende i sin menighedskreds i Galizien. Under utallige farer og besværligheder førte han nu sin højskoletanke igen-

Til Vejrhøj.

nem der nede, fik begyndt en højskole, og har nu allerede haft tre skolehold. Nu i år har han atter sammen med sin hustru besøgt Danmark og Vallekilde for at faa ny kraft til sin gerning der nede. Han medbragte et billede af grundstenens nedlæggelse til sin ny skolebygning; på billedets bagside stod skrevet: „Med tak til moderhøjskolen i Vallekilde fra højskolen i Dornfeld“.

Pastor Seefeld har sat sig så grundigt ind i det danske sprog, at han nu under sit andet ophold i Vallekilde på dansk har holdt flere foredrag i omegnen. Det danske sprog faldt ham let og flydende på tunge, og man forbavsedes over den varme og

kraft, der mødte én i hans ord. Han holdt også på højskolen et gribende foredrag for „otte dages folkene“, hvorigennem de fik et levende indtryk af, hvordan han og hans hustru med aldrig svigtende tro på deres sag har kæmpet sig igennem alle farer og al modgang, indtil de kunde åbne deres højskole i Dornfeld. Skolen dér er nu i vækst, og pladsen bliver for trang. Pastor

På Vejrhøjs top: Udsigten forklares.

Seefeld står nu over for den vanskelige opgave at skulle udvide skolebygningen. Med de nuværende polske pengeforhold synes det en fuldstændig umulighed; en ny bygning vil koste 30—40 mill. polske mark, d. v. s. 1 mill. mark for hver elev, der skal skaffes plads til. Han må derfor foreløbig nøjes med en udvidelse af præsteboligen, og denne vil dog mindst beløbe sig til 6 mill. mark. Men med sin sædvanlige usvigelige tro har Seefeld nu taget fat på byggeriet. Hvor pengene skal komme fra, véd han ikke; men at de skal komme, tvivler han aldrig på, blot han tager fat med ærlig vilje og sætter alt ind derpå.

At tilhørerne var stærkt grebne af pastor Seefelds

tale, viste sig tydeligt, da de efter mødet kunde overrække ham en sum penge til hjælp med byggeriet på ca. 300 kr., hvilket på polsk vil sige 300,000 mark.

Fra Vallekilde drog Seefeld ind til København som deltager i det store verdensstævne mellem protestantiske kristne fra alle folkeslag.

Når dette læses, vil han atter være kommet hjem

„8 dage på højskole“. Sanglege på boldpladsen.

til den gerning, der er bleven hans livsopgave, nemlig at omplante den danske folkehøjskole på sit hjemlands grund. Han vil med sin store begavelse, sin veltalenhed, sin hjertelige forståelse have betingelser som få, for at det må lykkes.

For øvrigt gik de otte dage som en festdag. Solen der ellers har været så karrig på varme hele sommeren, udøste over disse dage en varme og festglans, der svarede til deltagerens humør.

Som en særlig festlig og solfyldt dag må nævnes den smukke udflugt til Vejrhøj og Dragsholm. Fra Vejrhøj kunde man i vest tydeligt se Jyllands og Samsøs kyster, og i øst skimtede man — selv uden

kikkert — Roskilde domkirkes spir. Her var andet for de trætte byøjne at møde end genboens vinduer, de grå vægge og de røde tage; milevidt og solbeskinnet

Det østlige gavlfparti af nordfløjen på Vallekilde folkehøjskole.

lå her det dejlige danske landskab udbredt for deres fødder. Man kom uvilkårlig til at tænke på Åkjærs vers:

Slider byen, danske mand, altfor stærkt din trøje,
tag et mål af Danmarks land fra dets egne høje.
Synet fjærnt af banker lukt
bliver frit om bælt og bugt,
stemningsfuldt som hejreflugt
om kvæld, når sol går under.

Festligt flagsmykket rullede det lange vogntog om ad Dragsholm hjem til Vallekilde i den vidunderligste aften.

Dagene gik ellers med sang, foredrag, leg og boldspil. Som et lyst pust af sommer og sol blev de forbi, borte, før man anede det.

Atter skiltes borger og bonde, arbejder og grosserer, udlænding og dansker, for at leve videre hjemme i deres egen verden. Men de havde lært noget af hverandre; de havde levet sammen i noget godt, og det forbinder.

Sagnet om fugl Føniks eller palmefuglen.

Af Valdemar Bennike.

Et ældgammelt sagn fortæller, at langt mod øst, midt ude i det vilde hav, findes der en dejlig ø, Soløen kaldet, der rager tolv favne højere op end verdens højeste bjærgtinder, og syndfloden, der kun gik 15 alen over disse, kom derfor ikke til at overskylle denne ø, der sådan ragede ene op over den uhyre vandflade. Skønt den er så høj, er den dog en flad slette oven på og dejlig og frugtbar som Paradiset selv. Man kender dør hverken til sne eller frost, hagl eller storme eller nogen slags uvejr så lidt som til brændende hede, så sunderne vejrlig skal man vanskelig tænke sig. En kilde, der findes midt på øen, udsender hver måned en flod over sletten, og den vander plantevæksten til vederlag for regnen, som helt fattes; derved står alt grønt hele året rundt, og blade, blomster og frugter ses på en gang og til alle tider af året. Men også befolkningen er den lykkeligste, der findes i verden, ukendt med synd og sorg, med fattigdom og nød, kiv og misundelse så vel som med sygdom, ælde og død. Ja, stundom kan man endogså se himlens døre åbne sig her fra, og enkelte lykkelige har da hørt dejlige toner klinge ned fra det høje.

Midt i øens største skov ved den mærkelige kilde bor den underfulde Fønixsfugl — på dansk palme-fuglen — hvis opgave det er at følge solen med sang på dens bane hen over jorden. Om natten sidder den skjult dybt nede ved kilden og bader sig da tolv gange i dens hellige vand. Men så snart det begynder at dæmre på himlen, flyver fuglen op i toppen af det højeste træ og stirrer længselsfuld mod øst, om dog ikke solen snart skulde vise sig. Og ikke så snart viser der sig en tynd kant af solskiven over havets rand og skyder sig den første stråle hen over landet, før fuglen udstøder en høj jubelsang, svinger sig til vejrs og flyver øster på for at møde solen:

Den store fuglehøvding fra østens paradis
opstemmer hele dagen til stråleskyttens pris.

Ja, højere og højere stiger den med solen, og højere og herligere lyder dens lovsang til sollysets ære, til det ved middagstid er på det højeste. Som solen nu daler mod vesten, flyver også fuglen vester på, og når solen om aftenen dukker sig i havet, tier fuglen brat og daler ned i trætoppen, slår tre gange med sine vinger og sætter sig atter til hvile for natten nede ved kilden, badende sig i den. Sådan går den ene dag efter den anden for den med sang til sollysets pris, ja det ene år efter det andet i tusinde år. Da er det, som om fuglen begynder at trættes af denne overstadige jubelsang, og den længes efter at putte sig væk i en stille afkrog. Vemodig, ja tung i sindet forlader den den dejlige ø og flyver til menneskeverdenen, hvor den dog ikke søger de tæt befolkede lande, men netop de stille ørkener, så menneskene får den ikke at se. Men fuglene, der har et skarpt blik, opdager langvejs fra denne kongelige fugl og kommer for at hylde den som deres høvding, mens de synger for den deres bedste

sange, hver med sit næb, og gør alle mulige kunster på deres vinger for den. I øjeblikket synes det at glæde den; men længslen efter ensomhed og ro får dog snart overvægten, og den flyver fra dem, uden at de er i stand til at følge den, til den i den gamle, navnkundige sederskov på Libanon finder et herligt træ, fønikstræet, plantet fra verdens begyndelse af Herren selv, netop for at palmefuglen deri skulde kunne bygge rede og finde den hvile, han forgæves har søgt andre steder.

Nu begynder han da at samle de fineste duftende og mest krydrede urter sammen, han kan finde, til at bygge rede af, og er den færdig, lægger han sig træt deri. Solen tørrer nu urterne; men des finere duft strømmer der fra redene gennem skoven; dog tilsidst, når solen ved sommertid kommer højest på himlen, brænder dens stråler sådan på, at der går ild i redene, og flammerne omspænder fuglen, der rolig, uden modstand, lader sig opbrænde, til der kun er en klump aske tilbage. Men endnu er ikke alt ude. Nu kommer just det mærkeligste af fuglens levnedsløb

I asken har der nemlig rullet sig sammen en lille kugle som et æg, og ud af dette kommer der — ikke en fugl, men det dyr, der af alle er fuglen mest modsat: en orm, som dog viser sit slægtskab med palmefuglen ved, idet den vokser, ernæret af morgenduggen, at antage alle fuglens dejlige farver. Efter flere hudskifter udvikler den sig da også som en lille kluntet fugleunge, ligner snart en lille ørn og vokser i lighed med ørnen, der bliver kønnere og får ligesom en guldglans over sig, jo ældre den bliver, modsat alt andet i verden, hvorom det hedder, at man arges, som man ældes, mens der i den hellige skrift bruges udtrykket „at forynges som ørne“ *). Men den bliver endnu langt

*) Nogle vil dog oversætte dette sted som „at forynges som Føniks“.

skønnere end nogen guldørn og er til sidst den gamle palmefugl op ad dage, prangende med de dejligste farver, hovedet grønt, halsen grøn med en glimrende fjerkrans om, strålende som af det pure guld, mens øjnene skinner med et farvespil, som om det var ædelstene indfattede i guld; næbbet er hårdt og glinsende som krystal. Brystet er spraglet, ryggen brun med skønne tegninger i forskellige farver, mens bugen viser sine former og farver i enkelte store og rene træk, der på halen går over i det snehvide. Men i modsætning til påfuglen, som i farver kommer den nærmest, er den let og yndefuld i sine bevægelser og synger så dejligt, at hverken nattergale eller lærker, orgler eller menneskestemmer, når de frembringer deres skønneste toner, har noget, der kan sammenlignes med dens sang.

Fuld af sanglyst står dens hu nu til dens gamle hjem, Soløen, og dog er det kun med vemod, den kan rive sig løs fra lævningerne af sin gamle rede med asken og ormehammene. Omhyggelig samler den da alle disse sager sammen og tager dem som en lille pakke i sin klo, og nu går det atter på lette vinger ad østen til, denne gang hen over de beboede lande, hvor menneskene kommer frem og i stum forbavselse over det mærkelige syn, de har for øje, indhugger begivenheden med dag og time i sten, mens fuglene, der godt forstår, at det er deres konge, der viser sig, atter samler sig med jubelsang og følger ham på vej, til han lynsnart farer fra dem og nøder dem til, vemodige i hu, at vende tilbage hver til sit igen. Han lever nu i tusinde år sit ungdomsliv på Soløen om igen med lovsang til sollysets pris.

*

*

*

Hvor dette sagn oprindelig hører hjemme, er vanskeligt at sige, da det er årtusinder gammelt og synes allerede i oldtiden at have været kendt af alle jordens folk, af Hinduer og Persere, Jøder, Arabere, Ægyptere, Grækere, Romere osv. Det har i den grad tiltalt menneskeslægten, at selv middelalderens præsteskab, der ellers fordømte alle folkelige overleveringer og gamle sagn fra hedenskabet som noget djævelskab, ikke kunde nænne at slå Føniks-sagnet sammen med alt det andet, men knæsatte det og anvendte det billedlig i kristendommens tjeneste. De så da ganske naturlig i palmefuglens opstandelse til liv efter bålet et billede på Jesu opstandelse og på livets sejr over døden i menneskelivet i det hele, ligesom også skjalden i vore dage i påskesalmen opfordrer os til at sætte en palmefugl på gravstenen i stedet for askekrukken, som Romerne afbildede dør. En engelsk skjald fra kristendommens første dageovre på vor frændeø udvikler dette billede udførligst og anvender det på hele menneskelivet lige fra skabelsen til evigheden. Fuglens jublende liv på Soløen, siger han, svarer til Adams og Evas liv i Paradiset; dens færden i ørkenerne er det liv, menneskene har måttet føre efter syndefaldet på den faldne jord. Palmetræet i Syrien, hvori den først finder fred og hvile, er Jesus, og dens brand i reden, opført af krydrede urter, er *den* selvhengivelse gennem gode gerninger: almisser, faste, kødets spægelse o. desl., som middelalderen satte som kærnepunktet i kristendommen, det, hvormed man dødede syndens menneske, at sjælen ret kunde vindes for Gud. Det fornyede liv på solens ø er da billede på den evige salighed hos Vorherre.

Så storlået og skøn end denne ægte engelske udlægning af sagnet er, og hvor meget deri vi end må lade stå, slår det dog ikke til helt igennem. Fuglens tusindårige liv på Soløen stemmer jo ikke med vor al-

mindelige betragtning, at menneskets liv i Paradis kun varede stakket, som vi udtrykker i det gamle ord: „Ak, hvor længe var Adam i Paradis?“ Mennesket opgav jo heller ikke frivillig Paradis-tilstanden som palmefuglen Soløen, men blev forført af en fremmed magt og uddrevet. At se på de gode gerninger som dem, der døde den gamle Adam i os, kan vi protestanter jo heller ikke ret gå ind på.

Nej, vil vi have en fyldig forklaring af sagnet, der kan passe helt igennem, da må vi være klar over, at *fuglen* i alle lande har været brugt som billede på *ånden*, og at altså den store fuglehøvding må være den største ånd, det naturlige menneske kender til og står i forhold til, også i hedenskabets tider, og det er menneske-ånden, menneskeslægtens ånd, hvis gang over jorden det er, verdenshistorien fremstiller for os, men som også udtrykker sig i hvert enkelt menneskes levnedsløb. Når vi sådan ser sagnet som et udtryk for det menneskelige levnedsløb i det store og i det små, kan vi forstå, at det har været alle folkefærds kæledægge i lige grad, uden at noget enkelt folk har kunnet tilegne sig det mere end andre.

Fuglens liv på Soløen med den høje flugt og jubelsang til solens pris svarer da til *ungdomstiden*, da hele livet ligger i sollys for en, og man svinger sig højt på åndens vinger, stadig higende fremad og glade ved livet. I menneskeslægten er dette oldtiden, da hvert folk lever sit eget liv med høje syner og drømme, som det er os efterladt i deres gudesagn og sange.

Når man når hen imod de tredive år, begynder man at trættes af dette liv i fantasien og længes efter en tilsvarende virkelighed, og da den ikke kommer straks eller i samme grad, som man har kunnet udmale sig den, kommer man let til at finde det forrige ungdomsliv tomt, forarges derover og synes, at tiden

har været spildt, eftersom man nu står og ikke véd sine levende råd med hensyn til sit kald i verden. I sådan en tom og halvt fortvivlet stemning har mangel en åndfuld ungersvend gået omkring på overgangen til sin manddomstid; og det er dette, der er udtrykt ved palmefuglens flugt til ørkenerne.

Denne ørkenvandring kan ellers synes en mærkelig ting; men en kendsgerning er den. Moses måtte jo vandre 40 år om i ørkenen, inden han fik sin livsgerning, Jesus blev af ånden drevet ud i ørken for at tilbringe 40 dage dør, inden han tog sin manddomsgerning op, og Paulus opholdt sig tre år i Arabiens ørk, efter at han var kaldet til apostel, inden han fik lov til at træde frem. Også Kold talte om de fem år, han ved slutningen af sin ungdomstid kom til at leve blandt Tyrkere og Grækere i Smyrna, som en ørkenvandring, eftersom han dør ikke kunde tale med et menneske om åndelige ting. Men han havde i sin ungdomstid her hjemme talt og prædiket så meget for andre — hvad der aldrig er sundt for unge mennesker — at han til sidst følte sig så overvættes tom, som om alt livsindhold var sivet ud af ham. Da førte Vorherre ham til Smyrna for til gavns at få lukket hans mund i, sagde han senere, ja, for at det, der var nedlagt i hans sjæl i de unge dage, kunde få ro til at slå rod i hjertet og blive en manddomskraft i ham. Og det holdt Kold altid siden på, at når man havde hørt noget godt, skulde man ikke straks snakke det fra sig igen, men lade det ligge gemt og spire. Derfor var han også en bestemt modstander af genfortælling i skolen. At fortælle børnene noget godt den ene dag og så den næste dag pumpe det ud af dem igen, var det samme, som når Birkedals børn, som han havde været lærer for, såede ærter; i deres utålmod gik de nemlig hver dag og pillede op i dem for at se, hvor

vidt spiringen var kommet; men følgen heraf blev, at der ingen ærter kom op. Sådant forklarede Kold altså ørkenvandringens betydning.

Hos slægten i det store finder vi ørkenvandringen den gang, alle folkefærd er blevet Romernes trælle, alt det gamle åndsliv hos de forskellige folk synes udslukt og slægten dømt til undergang, som Johannes Døber udtrykte det: „Øksen ligger ved roden af træerne, og hvert træ, som ikke bærer god frugt, skal omhugges og kastes i ilden“.

Som palmefuglen nu fandt freden og stedet at bygge sin rede i i det palmetræ, som ved Guds egen hånd var plantet i Syrien, sådan fik menneskeslægten først sin tabte livskraft igen ved Jesus, født i det lille folk i Syrien, som Gud dertil havde opdraget fra begyndelsen. Kristendommen genfødte folkelivet i midalderen, og kun den giver den trætte ungersvend kraften til at begynde en manddomsgerning, der kan svare til ungdomssynerne. Men de hindringer: sorger, bekymringer og skuffelser af alle slags, hvormed denne virkelighedstid i menneskelivet bryder frem, lærer snart mennesket, at man i virkeligheden aldrig vil nå så højt, som man var oppe i synernes verden. Man flyver derfor ikke så højt længer, men taler og synger i lavere toner, mens det hjærtelige nu til gengæld gennem modgangen som hos den fortabte søn arbejder sig mere og mere frem med de dybe længsler og de ømme følelser, som det så skønt går igennem middelalderens kæmpeviser, der ikke er en højsang, men en „lavsang fra dybet“.

Dette tidsrum er det, som skildres os under palmefuglens redebygning af de krydrede, duftende urter, da ikke flugten er det ejendommelige i dens væsen så lidt som det vide syn og den høje sang. Og som enkeltmandens middelalder optages mere og mere af det,

der hører denne verden til, sådan blev menneskeslægtens midalder også mere og mere åndløs og kødelig, som tiden skred. Fra først af var følelsen stærk, man kunde ofre alt for Guds skyld, og de fromme og hellige hang man ved med en rørende hengivenhed; men efterhånden glemte man halvvejs Gud over disse helgener, ja, glemte Helligånden over paven i Rom, som man nu hyldede som Guds jordiske statholder; man så det som en livssag at erobre det land, hvor Herrens grav var, fra Tyrkerne og endte endog med at tilbede billeder, man selv havde lavet sig, af de hellige mænd og kvinder og solgte syndsforladelse for penge. Da var ånden uddød, palmefuglen havde opbrændt sig selv, så kun en hob aske syntes tilbage. Men som alderdomstiden hos den enkeltmand, der er af sandhed, er en opklaringens og forståelsens tidsalder, da der kastes lys over livet, og man ser manddomstidens forhindringer som dem, der nødvendig måtte til, netop for at ungdomsdrømmene kunde komme til sin ret og sådan frejdigheden og åndskraften komme tilbage igen, sådan ser vi jo også i nutiden livskraften hos folkefærdene, også hos kristenfolket, vågne på ny trindt om på jorden, ja, ser palmefuglen på ny svinge sig i sky med jubelsang som i sin ungdomstid.

Men hvordan er nu denne overgang sket fra middelalderens åndløse afslutning til nutidens åndsliv? Ja, derom meddeler sagnet, at udviklingen gik gennem ormeskikkelsen. Orme, det er dem, der roder nede i den mørke jord og gnaver i alt det døde, og *bogorme* er derfor det træffende navn på sådanne mennesker, der sætter deres meste kraft til på at arbejde med de døde bøger. Og når vi nu ser, hvordan alle den nye tids banebrydere, Morten Luther, William Shakespeare, Kristen Pedersen, Hans Tavsens, Kingo, Vedel, Holberg osv. lige til Grundtvig har måttet fordybe sig i

de gamle bøger, da får vi en anelse om, hvad det vil sige, at livet har været i ormeham så længe. For at nemlig det ny, vågnende liv kan kendes at være ægte og i pagt med det gamle åndsliv, må de efterladte minder fra oldtiden drages frem og gøres levende på ny. Kun når sønnen ærer fader og moder, kan det gå ham vel, og han kan længe leve i landet. Det folk, der foragter sine gamle minder, har ingen fremtid. Men det gjorde palmefuglen heller ikke. Bestod disse minder end kun i aske og ormehamme, så samlede han det dog omhyggelig sammen og førte det med sig til sit forjættede land. Og sådan må vi, om vi end i øjeblikket ikke kan se, hvad godt og skønt der ligger gemt i de gamle sagn og sange, dog ikke straks kaste dem bort som ubrugelige, men gemme omhyggelig på dem, til vi får klarhed over dem, og livsudviklingen kræver benyttelsen af dem. Og til sådan at sætte os i nær forbindelse med de svundne tider er det, at bøgerne har så stor betydning, og derfor måtte de omtalte åndskæmper gennem ormehammen.

Enden på det bliver da, at i nytårstiden eller alderdomstiden skal åndskraften og den høje flugt fra oldtiden eller ungdomstiden komme over menneskeslægten på ny, kun på en langt herligere, dybere og virkeligere måde end før, da nu hjertet ved mellemtidens hårde kampe er skudt op i livet og gået i pagt med ånden, ligesom i et ret ægteskab både det høje og det dybe vil komme til sin ret, og da først bliver menneskelivet helt og når udviklingens mål.

Det nævnte oldengelske digt på 1350 linier fandt Grundtvig i 1830 i Exeter, afskrev det og udgav det senere sammen med en fri, dansk oversættelse på vers og nogle vink til forståelse af sagnet, under titlen: Phenix-kvadet. København 1840.

Tovelille.

Skuespil i 3 handlinger.

Af *Povl Hansen.*

PERSONERNE

VALDEMAR DEN STORE, konge i Danmark.

SOFIE, hans dronning.

TOVELILLE.

GUNDE PRÆST.

EN DRABANT.

FØRSTE TERNE.

ANDEN TERNE.

HOFFOLK.

Handlingen foregår på en kongsgård i Midtsjælland lidt efter midten af det 12te hundredår. Mellem anden og tredje handling er et tidsrum af godt et halvt år.

FØRSTE HANDLING.

Et rummeligt værelse på kongsgården. I baggrunden en dør ud til forhallen. Længs væggene til venstre og højre brede bænke med hynder. Et par små drikkeborde står foran bænken til venstre. På væggen over bænkene hænger blanktpudsede våben gruppevis. På en bred armstol foran det ene bord sidder Valdemar, en smuk og kraftig mand på 26—27 år; på bænken bag bordet Gunde præst. Et par sølvdrinketægere og en tømt kande står på bordet imellem dem.

Første optrin.

(VALDEMAR, GUNDE PRÆST.)

GUNDE PRÆST.

Nej nej, kong Valdemar, de tanker må I opgivet!
De avler kun synd og sorg.

VALDEMAR.

Synd! Ja, sådan har I præster altid kaldt det, når talen har været om mit livs lykke.

GUNDE PRÆST.

Den ting fortjæner intet andet navn, herre konge.

VALDEMAR.

Jo, Gunde præst, for Tove var min hustru med ære efter gammel dansk sæd og skik.

GUNDE PRÆST.

Ja, vel, men det var jo hedenskab. Jeg kender den godt, den gamle skik: To behøver blot uden videre at flytte sammen som mand og hustru, så skal de efter tre års forløb betragtes som rette ægtefolk — og det oven i købet fra den dag de flyttede sammen.

VALDEMAR.

Ja vist, sådan er det jo.

GUNDE PRÆST.

Nej sådan var det, kong Valdemar; men det gælder ikke nu. Nu er vi kristne mennesker og må følge kristen sæd og skik og lade ægteskabet indvie i kirken.

VALDEMAR.

Å præst! af dette forstår du jo ingen ting — ikke det mindste.

GUNDE PRÆST.

Å jo, mon ikke.

VALDEMAR.

Kender du Tove, ved du noget om vor fælles fortid?

GUNDE PRÆST.

Behøves ikke —

VALDEMAR.

Fra tidligste tid, jeg mindes, har Tove og jeg kendt hinanden og følt os draget af hinanden. For os har himlens fugle sunget og engens liljer duftet; de samme bølger har båret os, når vi — to i båden — gled hen over søens vande. Sammen blev sorgen os let at bære — og glæden tifold rigere.

GUNDE PRÆST.

Gør intet til sagen. Jert samliv var synd, og nu, da I er konge, vilde det være endnu mere uværdigt for jer.

VALDEMAR.

„Konge“, siger du. Ja det var netop for at blive konge, at jeg måtte bryde med Tove.

GUNDE PRÆST.

Ja, ikke sandt.

VALDEMAR.

For at kunne sejre over Svend, ende borgerkrigene og skaffe fred i mit ulykkelige land måtte jeg knytte den myrdede kong Knuds parti til mig og måtte jeg ægte hans søster Sofie, og så gjorde jeg det. Men — —

GUNDE PRÆST.

Intet „men“ herre konge. Hvad I dér gjorde var ret og rigtigt. I brød det uværdige forhold til Tove og indgik med kongedatteren Sofie et hæderligt ægteskab, signet på kristelig vis af vor hellige kirke. Nu først er kong Valdemar gift.

VALDEMAR.

Det ægteskab vil jeg heller ikke rokke ved, Gunde præst. Ti om det brister, da brister mer; da faldt jeg selv over halvgjort gerning.

GUNDE PRÆST.

Ret så, herre konge! Jert ægteskab med Sofie det får stå fast.

VALDEMAR.

Ja vel; men det får også stå fast, at hvor ung og dejlig Sofie end er, aldrig har mit hjærte banket et slag raskere, når hun kom, end når hun gik. Intet øjeblik fik jeg lært den vanskelige kunst at glemme.

GUNDE PRÆST.

Glemme, siger I, den kunst lærer tiden jer nok.

VALDEMAR.

Aldrig, aldrig! Men sig mig, du min skriftefader, skal jeg da glemme, er det en nødvendighed?

GUNDE PRÆST.

„En nødvendighed“, hvad mener I?

VALDEMAR.

Jeg mener: kan jeg ikke dele mig mellem fortid og nutid, mellem kærlighed og klogskab således, at Tovelille beholder mit hjærte, mens Sofie får min hånd. — — —

GUNDE PRÆST.

(har rejst sig og stirrer forfærdet på kongen).

Hvad hører jeg! Dette er værre, end jeg har kunnet tænke. Huser I de tanker, da hænger ulykken over Eders hoved og Danmarks fremtid.

VALDEMAR

(heftigt idet han ligeledes rejser sig).

Så hjælp mig, hjælp mig da præst! skil mig af med minderne om Tovelille og al min livsens lykke! — Nej, — det mener jeg ikke, — ti da skiltes jeg ved min sjæls dyreste eje — men hjælp mig mod mig selv, mod min fortid, den forfølger mig, den stirrer på mig med længslernes sugende øjne: den hulker imod mig i gråd,

og den flammer imod mig i fryd; den mestrer min tanke og styrer min vilje. Hvor længe, tror du, kan et menneske holde ud i den kamp? — — —

(Det banker. — En drabant træder ind.)

Andet optrin.

(DE FORRIGE DRABANT.)

DRABANT.

Tovelille lader mælde sit komme, herre konge, for efter Eders ønske at mødes med Eder.

VALDEMAR

(usikker).

Godt drabant, godt — men bed hende vente til — — bed hende — drage bort igen . . . (slår om) Nej, vist ikke nej, bed hende komme ind straks, straks siger jeg.

DRABANT.

Vel herre konge (Går.)

Tredie optrin.

(VALDEMAR GUNDE PRÆST.)

GUNDE PRÆST.

Hvad vil I, kong Valdemar?

VALDEMAR.

Mødes med min fortid.

GUNDE PRÆST

(stærkt).

Vogt jer, danerkonge, nu gælder det Danmarks fremtid!

VALDEMAR

(fast).

Nej, Gunde præst, ikke Danmarks fremtid, men min lykke gælder det, og den vil jeg føre med ind i Danmarks fremtid.

GUNDE PRÆST.

Dermed vil jeg intet have at skaffe. (Går.)

Ejærde optrin.

(VALDEMAR. TOVELILLE, omtrent 24—25 år gammel kommer ind af døren i baggrunden, klædt i en let rejsedragt).

VALDEMAR

(iler hende i møde.)

Tove!

TOVELILLE.

Hvad vil du Valdemar? Du har ladet mig kalde.

VALDEMAR.

Ja, kom, sæt dig her hos mig som i gamle dage.
Å, hvorfor kunde de dog ikke vare ved. —

TOVELILLE

(sætter sig et stykke fra Valdemar).

Var det min skyld, Valdemar?

VALDEMAR.

Din skyld! (flytter sig nærmere hen imod hende) Nej, min lille, hvide due; du er tro som guld. Men skylden er heller ikke min.

TOVELILLE.

Spotter du, Valdemar?

VALDEMAR.

Nej, Tove, nej.

TOVELILLE.

Vel er vi kommet langt fra hinanden i det sidste forfærdelige år — men dog ikke længere, end at klangen af klokkerne ved dit — bryllup har kunnet nå mit øre.

VALDEMAR.

Ak, Tovelille; men den klang skal nu forstumme, derfor har jeg sendt dig bud.

TOVELILLE.

Da frygter jeg, du prøver det umulige.

VALDEMAR.

Nej, Tove, hør mig blot! Du kan og må forstå mig.

Du véd jo — bedre end nogen anden — hvordan tanken om Danmarks frelse har fyldt mit sind. At nå det mål var for mig livets lykke.

TOVELILLE.

Det véd jeg Valdemar; og min lykke, det var at følge dig på din sejrsgang frem mod målet.

VALDEMAR.

Men så kom det forfærdelige: blodnatten i Roskilde; den nat satte mærker i min sjæl. Den røvede mig min våbenfælle kong Knud Magnussen, og mer end ham.

TOVELILLE.

„Mer“, siger du, hvad mere?

VALDEMAR.

Jo, den røvede min ungdoms lyse tillid til livets brede, lige kongeveje. Den lærte mig, at kun den når sit mål, som ikke er bange for at træde kløgtens krumme stier.

TOVELILLE.

Vogt dig Valdemar! Din fod er skabt for de lige kongeveje, ad stierne vil den vildes.

VALDEMAR.

Nej, Tove, fast og sikkert har den trådt, og målet har jeg nærmet mig som aldrig før.

TOVELILLE.

Hvad mener du?

VALDEMAR.

Med sejr kom jeg hid fra Grathe hede; kong Svend faldt selv i den grav, han lod kaste for mig; men over hans grav synger hedens fugl sin morgensang. Nu dages det igen i Danmark.

TOVELILLE.

Men hvad siger du! Så er der da igen kun én konge i Danmark.

VALDEMAR.

Kun én.

TOVELILLE.

Og den ene?

VALDEMAR.

Det er mig.

TOVELILLE.

Men hvorledes nåde du da det store mål, Valdemar?

VALDEMAR.

Ikke ad de lige veje; en omvej har jeg fulgt.

TOVELILLE.

Og hvor gik den omvej?

VALDEMAR

Uden om mit livs lykke, Tove, uden om det hjem, hvor du sad og fortalte min lille dreng om hans far; under bryllupsklokkernes kimen gik den; gennem prinsesse Sofies brudekammer

TOVELILLE.

Valdemar!

VALDEMAR.

Ja vist, Tovelille, den omvej var trang og kroget at gå; men ad den fik jeg kongefølge; alle Knuds venner

og tilhængere fulgte på den mit banner; og derfor gik den over Svends grav og — uden om min egen.

TOVELILLE.

Er der sol over den vej, Valdemar?

VALDEMAR.

Ja, sejrens sol lyser derover; men, Tovelille — mit hjærte fryser, mens jeg vandrer den.

TOVELILLE.

Var kærligheden da ikke budt til gæst ved dit bryllup, kong Valdemar af Danmark?

VALDEMAR.

Ikke af mig, Tovelille; men vel af min — vel af Sofie. Hun har mig kær; hendes kærlighed er som en fortærende Ild?

TOVELILLE.

Vogt dig, Valdemar! Leg ikke med ilden, de luer kan brænde dig.

VALDEMAR.

„Lege“, nej, nej. Dette er ikke leg; det er brændende alvor. Rød er kronens ring, som var den vædet med mit hjærteblod, og som de røde luer brænder den min pande; men vejen under den fører fremad; og fremad vil jeg; til konge er jeg født, og konge vil jeg være.

TOVELILLE.

Kronens ring brænder din pande, siger du. Du tager fejl, du kloge mand; ikke din pande men din sjæl er det, den brænder, og ikke din alene men også min.

VALDEMAR.

Tovelille!

TOVELILLE.

Aldrig har jeg tvivlet på svingkraften i din vinge, min stolte kongeørn. Dit mål vilde du nå, det vidste jeg. Men også ved min, din hustrus side vilde du have nået frem, frem ad de lige kongeveje med kærlighedens solglans og varme over din færd.

VALDEMAR.

Nej, Tove, det var umuligt, alle forhold. . . .

TOVELILLE

(stærkt og inderligt.)

Jo, Valdemar. — Du er født til konge, siger du. Nu vel, men véd du, hvad jeg er født til, du kække flyver? Duen, kalder du mig; men den due var af Gud kaldet til at dele din flugt mod det høje. Også jeg er født til en krone: dronningekronen i Valdemars rige. Grib i din egen barm, spørg dit eget hjærte, hvem det nævner som sin valkyrie, og du skal se, det vil nævne mit navn. Knækker du duens vinge, da stækker du din egen.

VALDEMAR.

Nej, Tovelille, nej! et står fast: vilde jeg vinde kronen, da måtte jeg ægte Sofie, og derfor gjorde jeg det.

TOVELILLE.

Og nu, hvad nu?

VALDEMAR.

Ja, Tove, trange og kolde har de været at vandre de krumme stier, meget har jeg alt ofret for at nå frem, din og min fælles ære; men Tove, dig, dig selv må jeg beholde; du må nu blive hos mig, ellers når jeg aldrig frem til vejs ende.

TOVELILLE.

Og Sofie?

VALDEMAR.

Sofie er ung, hun vil lære at finde sig deri, hun må lære det; kun lidet er hendes Offer mod det, jeg har bragt, og det du bringer. Jeg skal agte og ære hende som min og Danmarks dronning; jeg skal bære hende på hænder; men døren til min sjæls lønkammer, den lærer hun aldrig at åbne.

TOVELILLE.

Jeg véd det; kun jeg har hjemme derinde; men lønkammerdøren den er nu lukket. — Nej, lad de tanker fare — du har handlet, og nu må vi bægge bære følgerne.

VALDEMAR.

Men da vil følgerne ikke alene ramme mig og dig men vor lille søn, ja hele vort folk og dets fremtid. I denne stund ligger måske Danmarks skæbne i din hånd, Tovelille.

TOVELILLE.

(angst.)

Nej, så meget afhænger ikke af mit svar,

VALDEMAR.

Jo, ti kun af din kærlighed kan jeg hente kraft til at bære den uhyre byrde, som kaldes en kongekrone.

TOVELILLE.

Ja således var den, min fagreste ungdomsdrøm (hun rejser sig), men mine tanker vildes; — taler du sandt, Valdemar: skulde den endnu kunne virkeliggøres. . . .
A, om den kunde!

VALDEMAR.

(der også rejser sig.)

Ja, sikkert og vist, den kan det, om end på anden måde, end du den gang tænkte.

TOVELILLE.

Så lad det ske da, — du er den stærkeste, Valdemar; — men underligt er det: for første gang følger jeg dig urolig og usikker.

VALDEMAR.

Du følger mig Tove, du bliver hos mig! å, da skal livet først ret begynde, da skal lynet tændes for min tanke, højt skal mindets bølger skumme om min dåd. Ja, nu randes den ny dag i Danmark! (Han omfavner hende hæftigt).

(Det banker. En Drabant træder ind).

Femte optrin.

(DE FØRIGE. EN DRABANT.)

DRABANT.

Jeg kommer med bud og hilsen fra jomfruer og svende til fru Tove, om hun ikke vilde gøre os den glæde i dag, da hun alligevel er kommet til hove, at være majdronning ved vor majfest.

TOVELILLE.

(nølende.)

Jeg véd ikke. . . .

DRABANT.

I er enstemmig valgt, og alle ønsker så meget, at I vil tage imod valget. —

TOVELILLE.

Hvad synes du, Valdemar?

VALDEMAR.

(livligt.)

Jo, Tovelille, gør det! du véd ikke, hvor det vil glæde mig at se dig en gang igen som majdronning. Da lever jeg vor første ungdoms glade dage om igen.

TOVELILLE.

(til DRABANTEN)

Hvornår begynder festen?

DRABANT.

Straks; alt er i stand.

TOVELILLE.

Så hils dem og sig, at jeg gjerne tager imod valget.

DRABANT.

Tak, fru Tove; den hilsen skaber glade hjerter. (Går).

Sjette optrin.

(VALDEMAR OG TOVELILLE).

TOVELILLE

Så farvel da, Valdemar!

VALDEMAR.

Farvel Tovelille; vi ses atter ved festen.

TOVELILLE.

Ja vist, farvel! (Går).

(Valdemar strækker armene ud imod hende, i det hun går, og står således til døren er lukket; da løfter han dem i overstrømmende glæde op over sit hoved; går et par gange frem og tilbage, sætter sig og falder som i dybe tanker. Sofie kommer ind, ung, rigt klædt, ser sig om uden straks at få øje på Valdemar).

Syvende optrin.

(VALDEMAR OG SOFIE).

VALDEMAR.

Se se, min dronning, du kommer hid?

SOFIE.

(sætter sig hos ham og griber hans hånd).

Ja, har du tid en lille stund; vi taler jo næsten aldrig med hinanden mer, synes jeg.

VALDEMAR

(kølig).

Jeg har meget at gøre, véd du; tiden må tages i agt.

SOFIE

(med et suk).

Det må den vel.

VALDEMAR.

Alle stiller de fordringer til mig.

SOFIE.

Er jeg for fordringsfuld?

VALDEMAR.

Det har jeg jo ikke sagt.

SOFIE.

Er hensynene til mig så besværlige for dig?

VALDEMAR.

Nej, hvordan falder du dog på det?

SOFIE.

A, jeg véd det egentlig ikke; men somme tider kan den tanke som nu fare igennem mig med en gysen.

VALDEMAR.

Sådanne tanker skal du ikke bryde dig om.

SOFIE.

Måske; det er også kun i de sidste dage, de har mældt sig. — Men du har ret, jeg skal ikke agte på dem, for de er falske, ikke sandt? der er slet ingen grund til at nære dem. Det er så rent meningsløst
(hun omfavner ham hæftigt).

VALDEMAR

(idet han læmpeigt frigør sig).

Ja vist, ja vist; hm!

SOFIE.

Det er slet ikke sandt, hvad de siger: Du har ikke taget mig for min rigdom eller for min byrd, men for min egen skyld.

VALDEMAR.

Men hvor falder sådanne tanker dig ind?

SOFIE.

Jo, for sådan siger de alle; men det er slet ikke sandt, for du er ikke som dem; du er meget meget større, den største, jeg har mødt, og derfor kan jeg jo følge dig trygt. Da du bad om min hånd, så mente du mit hjerte og ikke min rigdom eller min slægts magt. . . .

VALDEMAR.

Men Sofie, hvad er dette her?

SOFIE.

Jo, for du kan så inderlig let narre mig, Valdemar; min attenårs kløgt kan ikke hamle op med din. Jeg fulgte og følger dig blindt; min kærlighed tvinger mig; dens bud må jeg lyde, ti den er den stærkeste kraft i min sjæl. — Tit spøjte du med, at mit ydre ikke lignede dit lands kvinders; som de er lyse, er jeg mørk. — Det er mer end det ydre, der skiller os; også det indre. Hos mit folk bor kærlighed og had side om side, og vejen fra hint til dette er kun kort. Men så længe har jeg levet iblandt jer, at jeg har lært at grue for den mørke afgrund i min sjæl. — Hjælp mig, min husbond, at holde dens kræfter nede. Væk aldrig den synd, som sover herinde! — — — Valdemar, hvem var det, som nys forlod din hal?

VALDEMAR.

Det var Tove.

(Pavse.)

SOFIE.

— Hør Valdemar, du véd jo, jeg er ukendt her på Sjælland, — var det ikke her i nærheden, at din fader, Knud Lavard, blev dræbt af min moders første mand?

VALDEMAR.

Jo, i Haraldsted skov ikke langt herfra var det, prins Magnus udførte det gruelige mord.

SOFIE.

Sig mig, var de ikke medbejlere?

VALDEMAR.

Medbejlere, hvorledes mener du? de var bægge gifte.

SOFIE.

Nej, jeg tænker ikke på nogen kvinde; men bejlede de ikke bægge til kronen.

VALDEMAR.

Nå sådan. Jo Magnus vel nok, min fader ikke. Her var det snarere omvendt, at det var kronen, der bejlede til ham.

SOFIE.

Det forandrer intet i Sagen. Men må vi ikke indrømme, at Magnus var kronen nærmest.

VALDEMAR.

Måske. Han var jo søn af en konge, som endnu den gang levede. Min fader derimod søn af en tidligere og afdød konge.

SOFIE.

Netop! og derefter handlede han. — Véd du hvad, Valdemar: der er noget hos den Magnus, der tiltaler mig.

VALDEMAR.

Men Sofie

SOFIE.

Ja, det kan du vist ikke forstå; min broder Knud, han forstod det. Lige så vege og slappe som folk er nutildags, lige så mandig og handlekraftig viste Magnus sig i sin dåd.

VALDEMAR.

Nå, det synes du er mandigt og handlekraftigt at myrde en sagesløs mand!

SOFIE.

Sagesløs mand kalder du ham, medbejler jeg. Deri er forskellen. Har Magnus ikke ret for Gud og mennesker. Han værger kun for sit

VALDEMAR.

Nej, så hør! du

SOFIE.

Han hader sin medbejler, det er sandt; og han hader ham dobbelt, fordi han ser, at folket elsker ham. Men er det ikke forklarligt.

VALDEMAR.

Men forstår du da ikke

SOFIE

(afbrydende).

Nej, én ting forstår jeg ikke. Jeg har hørt, at den gang Magnus red tilbage efter fuldendt dåd, da sang han og syntes meget oprømt og glad.

VALDEMAR.

Ja, sådan fortæller man.

SOFIE.

Ja, det forstår jeg ikke; jeg vilde tro, han var fortvivlet, rent ude af sig selv, som det menneske må være, der vover dødsspringet. — Stakkels, ulykkelige

Magnus, å, hvor jeg føler med ham. — Og jeg forstår ham.

VALDEMAR.

Men hvorfra dog stammer alle disse — sære tanker?

SOFIE.

Det véd jeg ikke, Valdemar; men som mørke skygger af kommende ulykker spejler de sig stundom i min sjæl, helst når jeg sidder og ser tilbage mod fortiden, og jeg da dér møder den sælsomme modsætning mellem din slægt og min. Min er stærk, ja vild, vil du måske kalde det. Den bejler til lykken — men vinder den ikke; sådan gik det Magnus, og sådan gik det min broder. Og hvorfor? Fordi lykken bejler til din slægt. Men også lykken får nej; for din slægt forstår ikke at gribe den. I hvert fald forstod din fader det ikke.

VALDEMAR.

Nej, hold dog en gang op, Sofie, med den koglende tale

SOFIE.

Nu er det måske os to, Valdemar. — Underligt at tænke

— — Hvem har havt bud efter Tove?

VALDEMAR.

Jeg har bedt hende komme hid.

(Pause.)

SOFIE.

— — — Kender du en gammel vise, hvori der står:

„Da snubled hendes ganger på røden guldsko“?

VALDEMAR.

Ja vist, det er jo visen om jomfruen på Blidebro.

SOFIE.

Det er rigtigt.

„Da snubled hendes ganger på femten guldsøm,
og jomfruen sank i den stridige strøm“

Den gamle Arnold Islænding, som kvad visen, fortalte jo, at guldets, det betød glæden og lykken, ikke sandt?

VALDEMAR.

Jo.

SOFIE

(bevæget)

Husker du, Valdemar: På guldskode heste red vi til kirke på vor bryllupsdag. —

VALDEMAR

(uforstaaende)

Ja, du var jo rig, Sofie.

SOFIE.

Det var jeg ja, rig på guld — og rig på l y k k e ved min brudgoms side.

— Ja — jeg har redet de guldskode heste. —

Tror du, nogen sinde mit ridt går over Blidebro? —

VALDEMAR.

Hvad mener du?

SOFIE.

Hvad jeg mener! kun det, (nærmere hen mod ham) at snubler min ganger, da snubler din med, kong Valdemar; ene gaar jeg ikke i strømmen

— Hør, Valdemar, hvorfor har du egentlig ladet Tove kalde til hoffet.

VALDEMAR.

Ja derom vilde jeg netop gjerne tale med dig.

SOFIE.

Nå —

VALDEMAR.

Jeg har ladet Tove kalde hid, fordi jeg meget ønsker, at du skulde lære hende at kende.

SOFIE.

Så, og hvorfor det?

VALDEMAR.

Jo, fordi jeg tror, du da vil komme til at synes om hende og skatte hende — og så er hun jo også min søns moder; jeg kan derfor ikke godt helt slå hånden af hende, selv under disse ny og forandrede forhold.

SOFIE.

Din fortid kender jeg kun lidt til; selv har du aldrig fortalt mig stort derom, og andre har jeg ikke villet spørge. — I min sjæl kender du hver en krog.

VALDEMAR.

Kan være; men var grunden da ikke den, at du i vore møder gerne var den, der talte, og jeg den, der hørte til.

SOFIE.

Måske, — men kunde det ikke også udtrykkes således, at du var den, der t a v. Med mig var det anderledes: så snart jeg blot hørte dine skridt, sprang alle min sjæls løndøre op. Du gengældte vist aldrig helt min fortrolighed. Jeg opfattede dig, som om du ønskede, at din fortid skulde være død for mig. Derfor har jeg aldrig spurgt; derfor kender jeg heller ikke Tove eller — hendes søn. Jeg har levet i nutiden, ti dér fandt jeg dig og fandt dig som min.

VALDEMAR.

Men altså: har du noget imod, at gøre hendes

bekendtskab. Hvis ikke, kan hun jo blive her ved hove.

SOFIE.

Hvad skulde jeg vel egentlig kunne vinde ved hendes bekendtskab! men når du endelig ønsker det, har jeg heller intet derimod. Nu kan jeg jo i dag ved festen lægge mærke til hende og måske få talt med hende; bagefter kan vi da tales nærmere ved.

VALDEMAR.

(synlig oprømt.)

Tak, min dronning, tak for de ord; med god vilje vil den sag let ordnes tilfredsstillende for os alle.

— Men nu må vi ud at se, om dansen har begyndt.

(De går.)

ANDEN HANDLING.

Åben plads uden for kongsgården. Til højre ses kongsgårdens tømmervægl og foran udgangsdøren i væggen en bred trappe eller veranda. Til venstre træer og buske. Længst fremme i forgrunden til venstre en bænk med buskads bagved. Som scenens baggrund ses landskabet svagt belyst i aftenslumringen. Ved kongsgårdens vægl så vel som mellem træerne til venstre ses flammende fakler til belysning af pladsen. Midt på scenen et majtræ, hvorom svende og jomfruer danser i kreds holdende hinanden i hænderne. Mændene er smykkede med grønne grene, kvinderne med blomsterkoste i hænderne og på brystet og med blomsterkranse om håret. Tovelille er prægtig klædt og smykket med et gyldent diadem om de udslagne hår. I det tæppet går op, synger hele skaren omkvædet, der stadig under Toves sang gentages: »Der de Vender træder til de borge».

Første optrin.

(TOVELILLE, de dansende og lidt efter under sangen,
VALDEMAR og SOFIE).

TOVELILLE.

(synger:)

.... Vesselil ind af døren træn,“

ALLE.

Over de valske mile.

TOVELILLE.

Da var det ret, som solen skén.

ALLE.

Der de Vender træder til de borge.

TOVELILLE.

Han klappede hende ved hviden kind,
han kaldte hende allerkæresten sin.

De slog over Vesselil silke små,
så løfted de hende på ganger grå.

De satte guldkronen over udslaget hår,
så red hun med den herre af gård.

ALLE.

Der de Vender træder til de borge.

(Tovelille, der har fået øje på kongen og dronningen, holder inde med sangen og standser i nærheden af bænken i forgrunden til venstre. Valdemar og Sofie stiger ned, hilser på flere og nærmer sig derpå Tove. Folk viger ærbødig bort fra bænken.)

VALDEMAR.

Vel mødt igen, Tovelille!

TOVELILLE.

Tak, kong Valdemar!

VALDEMAR.

Selv tak for dans og for sang, noget skønnere
har jeg sjældent set.

SOFIE.

Også jeg siger tak; hvor lærte du sligt?

TOVELILLE.

Hjemme i min faders gård.

VALDEMAR.

Er folk snart trætte af dansen?

TOVELILLE.

A ja, jeg tror nok, de vilde synes om at hvile
lidt.

VALDEMAR.

Godt, lad dem faa en lille hvile da. (Til de dansende :)
Vi gør nu et ophold; men om et øjeblik tager vi alle
fat med friske kræfter.

DE DANSENDE.

Ja vel, og så skal vi have kongen og dronningen
med i dansen.

VALDEMAR.

(leende.)

Naturligvis.

(Leende og spøgende forsvinder folk lidt efter lidt ind af døren eller ud mellem træerne.)

VALDEMAR.

(der opmærksomt har betragtet de to kvinder).

Hvil I jer nu lidt på bænken; jeg må et øjeblik ind at se, hvordan det står til inde hos de gamle ved drikkebordene. (Nikker betydningsfuldt til Sofie og går ind af døren)

(Pavse.)

Andet optrin.

(SOFIE og TOVELILLE.)

SOFIE.

(der har stået og set ud mod baggrunden).

Hvor aftenen dog er dejlig!

TOVELILLE.

Ja, og hvor folk er glade!

SOFIE.

(går hen til bænken og sætter sig og anviser med en håndbevægelse Tovelille plads ved sin side. Tovelille sætter sig. Sofie betragter skarpt hendes dragt og siger som halvt i spøg:)

Nej se, det er jo silke og ægte perler, du er smykket med, sådan plejer ellers kun dronninger at være klædte.

TOVELILLE.

(smilende).

Er jeg da ikke også dronning idag. „Majdronning“, således lyder jo min titel.

SOFIE.

„Majdronning“, ja; (nærmere og sagte) men helst vilde du vel ret og slet have hedt dronning?

TOVELILLE.

(sagtmodig).

En samtale om dette æmne vilde næppe gavne nogen af os to, dronning Sofie.

SOFIE.

Og hvorfor ikke; skade os kan den da heller ikke. Sig mig *(tankefuld)* hvordan bar du dig egentlig ad med at vinde Valdemars kærlighed.

TOVELILLE.

Hvorledes mener I, min høje dronning?

SOFIE.

Jeg mener, hvorved fik du kongens opmærksomhed for dig vakt, hvorledes du fik ham bundet til dig så stærkt, at du, som ikke var af kongeligt blod, ikke var rig eller mægtig som en født prinsesse, at du dog opnåede at knytte hans skæbne til din?

TOVELILLE.

Nej, nej jeg forstår Eder ikke. Alt det, I der nævner, har jeg jo aldrig prøvet på. Det var jo ikke mig, der stræbte at vinde ham; men det var ham, der vandt mig.

SOFIE.

(overrasket forstående).

Ah, nå således, ja vist, ja vist; men — hvordan vandt han da dig?

TOVELILLE.

Derom er der ikke meget mærkeligt at sige, og det vil vist kun trætte Jer at høre.

SOFIE.

Nej på ingen måde, og nu har vi jo god tid, mens folk hviler sig. Fortæl altså!

TOVELILLE.

Ja, når I bestemt ønsker det, så skal jeg gerne prøve derpå:

Min fader, har I vel hørt omtale, han er jo en af landets rigeste og mægtigste høvdinger, ven af Asser Rig i Fjenneslevlille, hos hvem Valdemar er opfostret. Der var kun kort mellem vore hjem, så vi har kendt hinanden, fra vi var små, og leget sammen som jævnaldrende børn

SOFIE.

Du kender ham altså bedre end de fleste. Sig mig, var Valdemar som barn og ung lige så tavs og indesluttet overfor — hm! — sine venner, som han nu er?

TOVELILLE.

„Tavs og indesluttet“, siger I. Det forstår jeg ikke. — Er der noget, Valdemar ikke har været, så er det dette. Hver en tanke, der fødtes i hans sjæl, skulde straks deles med dem, han havde kær. (Dvælende) Mon der er en eneste tanke fra hans ungdom, jeg ikke har kendt.

SOFIE.

(afbrydende).

Nu vel, nok derom; fortæl videre!

TOVELILLE.

Å, hvor husker jeg ham fra den tid, den bly ungersvend: af undseelse og af frygt for at møde afgørelsen ansigt til ansigt turde han ikke selv bede om min hånd, men sendte sin betrode svend med et lille følge over til mig for at få besked.

SOFIE.

Og hvad svarede du da sendebudet?

TOVELILLE.

(muntert).

Ingen ting.

SOFIE.

Du sagde ikke ja.

TOVELILLE.

Jeg sagde hverken ja eller nej; men det morsomme var, at så trode Valdemar, det var fordi, hans sendefærd var for ringe og fåtallig, og derfor sendte han atter svenden af sted i samme ærinde, kun udrustet med meget større pragt og med et talrigt og stateligt følge.

SOFIE.

Nå, og så fik han endelig dit ja?

TOVELILLE.

(halvt ærgerlig).

Nej, nej, dronning Sofie, hvor kan I tænke, at jeg vilde betro mit ja til denne stive, uforstående svend.

SOFIE.

Men hvad så da?

TOVELILLE.

(lidt efter lidt revet med af sine minder.)

Hvad så! — Ja, så kom han selv susende på sin hvide hest, som gjaldt det et væddeløb med al livets lykke, og så — ja så stod han dér foran mig, og så — bad han om min kærlighed, og — ingen tredje mand stod os imellem, og jeg mødte hans sjæl i klangen af hans stemme som i hvert af hans ord, og mit blik sænkede sig i hans, det strålede ind i hans sjæls allerhelligste, og derinde på sjælens baggrund skrev det mit ja, skrev det med kærlighedens glød, så det tændtes som en sol — (sagte hen for sig) en sol, som jeg trode, skulde sprede lys og kærligheds lykke ud over hele vort kommende liv. —

SOFIE.

Stakkels Tove! — Men ikke sandt: varmen i hans følelser, den sluktes hurtigt. Det var kun i begyndelsen, og så blev han snart ligegyldig imod dig.

TOVELILLE.

Men, Sofie, hvor kan I, der kender ham, tro sådan. Rig var dagen for vort første møde, men rigere og lykkeligere blev de, der fulgte.

SOFIE.

Nå, å ja. — Han var vel også rundhåndet og gavmild overfor dig, vilde gjerne smykke dig og ønskede, at andre skulde beundre dig. Hvad gav han dig for eksempel i morgengave?

TOVELILLE.

Mange og rige var de gaver, han skænkede mig.

SOFIE.

Nævn mig én da, den bedste; hvilken af dem alle var den bedste?

TOVELILLE.

(halvt tøvende).

Den, jeg selv bad ham om.

SOFIE.

Og det var?

TOVELILLE.

Ham selv.

SOFIE.

Ham selv?

TOVELILLE.

Ja, ham selv; — hvad brød jeg mig i den stund om smykker og stads, om gods og guld; kun ét higede min sjæl imod med hele sin unge, varme længsel, og det var ham selv, ham, jeg havde lært at kende som

den stærke, højsindede mand. Ved hans side og i hans favn vilde jeg søge mit ly mod alle verdens vilde storme

(Ungdommen er under Tovelilles sidste ord på ny kommen ind på scenen og har stillet op til dans i baggrunden. De venter øjensynlig på Tovelille; man hører nu derovre fra: »Tove!» »Fru Tove!»)

TOVELILLE.

(afbrydende).

Ja, nu kommer jeg, undskyld dronning Sofie! —

(leende) I hører mine undersåtter kalde. (Efter at have indtaget sin plads i kredsen står hun et øjeblik som i tanker, mens et lyst smil spiller om hendes mund, hvorefter hun med et blik hen på Sofie danser ud og synger. De dansende istemmer omkvædet.)

TOVELILLE.

(synger).

Jeg var mig så liden en mår.

ALLE.

Under lide.

TOVELILLE.

Der jeg stod i min faders gård.

ALLE.

Springer ud, løv i lunde alt så vide.

TOVELILLE.

Der stod to møer og børsted mit hår,
to andre satte mig hovedguld på.

De to de satte mig hovedguld på,
to andre, de holdt mig spejlet for.

To møer slog over mig skarlagen skind,
to andre, de fulgte mig ud og ind.

Dankongen han gik og så derpå,
så snarlig han til mig godvilje mon få.

Så sendte han efter mig svendene fem;
men ikke så vilde jeg følge med dem.

Så sendte han efter mig ridderne ni;
men ikke så vilde jeg følge med di.

Selv kom han Dankongen med alle sine mænd,
da måtte jeg, Tovelille, følge med dem.

Han gav mig krone og hovedguld,
og han lovede altid at være mig huld.

— Siden bar jeg ofte så blegen en kind;
ti alle hans veje var ej efter mit sind

(Hun holder pludselig inde, skjuler sit ansigt i sine hænder og brister i gråd. Dansen går i stå. Sofie byder med en håndbevægelse de dansende at fjærne sig, de går langsomt og ivrigt hviskende ud af scenen. Sofie lægger hånden om Tovelilles skulder og drager hende læmpelig med hen til bænken, hvor de igen sætter sig.)

SOFIE.

Ulykkelige kvinde, men hvornår mistede du da
din morgengave; og hvad gav anledning til, at du igen
tabte kongens kærlighed.

TOVELILLE.

(der igen er blevet herre over sin bevægelse),

„Tabte hans kærlighed“, ak, Sofie, den har jeg
aldrig tabt.

SOFIE.

(bestyrtet).

Da tænker du vel aldrig, han elsker dig endnu.

TOVELILLE.

Tror I, solen kan vige fra sin bane. Nej nej; men
skyerne kan skjule dens glans. Ak, Sofie, min og Dan-
marks dronning, skyerne har skjult min sol, mit hjærte
fryser, og der er koldt i mine arme.

(brister påny i gråd).

SOFIE.

(ophidset, men behersket).

Er det virkelig muligt? — ja vist, nu forstår jeg
det — altsammen forstår jeg. Dig Tovelille, dig har
han elsket, og dig elsker han endnu. Vé mig, vé mig,

nu brast min drøm om livets lykke, nu sluktes mi n sol. (Med pludselig voldsomhed) Nej, nej, jeg vil kæmpe med dig om ham, kæmpe for livet vil jeg. — A Valdemar, Valdemar, hvad har du dog gjort. (Henimod Tovelille) Gå, gå! siger jeg. Bort herfra! Jeg svarer ellers ikke for mig selv.

(Tovelille går).

Tredje optrin.

(SOFIE, lidt efter VALDEMAR).

SOFIE.

(sidder en stund med ansigtet skjult i sine hænder;
pludselig rejser hun sig, i det hun mumler:)

Nej, jeg må tale med Valdemar, straks (går hen mod indgangen til kongsgården, hvorfra Valdemar i det samme kommer ud).

VALDEMAR.

Hvad, er du alene?

SOFIE.

Ja.

VALDEMAR.

Men hvor er da Tove, og hvor er hele den glade skare?

SOFIE.

De er gået bort.

VALDEMAR.

Men Sofie dog, hvad er der hændt, du er jo bleg som døden.

SOFIE.

Ja, ti døden har rørt ved mit hjerte, Valdemar.

VALDEMAR.

Men hvad er det da, så sig mig det dog, jeg forstår jo ikke et ord af det hele. Kom herhen, lad os sætte os! (De sætter sig på bænken.) Nå?

SOFIE.

Svar mig da, Valdemar; men, så sandt du håber på Guds barmhjærtighed, sig mig sandheden og kun den: Hvorfor brød du med Tove?

VALDEMAR.

Jeg skal svare dig, som du beder: Fordi kirkens mænd ikke vilde anerkende vort ægteskab, og fordi det stod i vejen for Danmarks lykke.

SOFIE.

(indtrængende).

Ikke for din egen, Valdemar, ikke fordi det spærrede dig vejen til mig?

VALDEMAR.

(tier).

SOFIE.

Du tier, du samtykker altså. Så er det da alligevel sandt, hvad der hviskedes rundt om mig: Du har ikke taget mig for min egen skyld. Du har løjet en kærlighed, du ikke følte. Var det måske også for — Danmarks lykke, at jeg skulde bedrages.

VALDEMAR.

„Løjet“ siger du. Har jeg da nogensinde med så meget som blot et eneste ord sagt, at jeg elskede dig? Nu er det din tur at svare oprigtig.

SOFIE.

Udflugter, Valdemar, spidsfindigheder. Nej, det er vist nok: aldrig har du udtalt det ord, som jeg sukkede efter, og hvori min sjæl kunde hvile ud og finde fred, når tvivl og mistro pinte mig.

VALDEMAR.

Ja der ser du: bedragernavnet rammer ikke.

SOFIE.

Jo vist rammer det; så såndt som du har fået mig til at tage det for sandhed og virkelighed, som kun var skin og bedrag. Ikke ved ord måske men ved blik, ved miner og adfærd på de tusende måder. —

VALDEMAR.

Sofie, lad os ende denne samtale, den fører til intet. Jeg har lovet at agte og ære dig som min og Danmarks dronning. Det løfte skal jeg vide at holde . . .

SOFIE.

„Dronning“ siger du, ja, men du har vel også lovet at elske mig som din hustru. Har du gjort det, Valdemar?

VALDEMAR.

Men hvorfor dog tage alt det så højtideligt. Vi har jo været enige om at lade fortiden ligge. — De givne forhold er tit stærkere end vi mennesker. Det har de været her; det hjælper ikke at stampe imod brodden; lad os heller se at finde os i omstændighederne, så godt vi kan, og rette os gensidigt efter hinanden.

SOFIE.

Nej aldrig, aldrig! Dele dig med en anden, det hverken vil eller kan jeg. Hélt vil jeg eje dig, Valdemar, hvad i verden det så skal koste. Der er kun ét at gøre: Du har én gang brudt med Tove og valgt mig. Du må lade dette gælde for tid og evighed.

VALDEMAR.

(griber som i angst hendes hånd).

Sofie, å Sofie, du véd ikke, hvad du forlanger. Se, du siger, at jeg er det største, du har mødt, — Sofie, lille, kære Sofie, se, her knæler jeg ned for dig som den mindste, den fattigste mand i dit land: Lad mig beholde Tovelille! — mit hjertes løndøre har vær-

et tillukte for dig, siger du, se Sofie, nu springer de op, se derind da, og du vil møde Tovelille alle, alle vegne. Jeg kan ikke slippe hende.

SOFIE

(vrider sine hænder).

Valdemar, Valdemar.

VALDEMAR.

(som før).

Lad hende bo i fred derinde, Sofie, og ingen, ingen skal vide dette uden du og hun. Lad mig beholde hende, og du skal se en kongegerning, som verden skal spørge om magen til. Jeg har kræfter, som hverken du eller nogen drømmer om: Folket skal samles i enighed, Venderne skal bastes, lykken skal blomstre; som to tvillingstjærner skal navnene Valdemar og Sofie lyse paa historiens himmel; som en velsignelsens regn skal ufødte slægters tak strømme ind over dig, — å Sofie, Sofie, kun ét vilkår er uomgængelig nødvendigt Lad mig beholde Tovelille!

SOFIE.

Hvor tør du bede mig om dette! Forlanger du da virkelig af mig, at jeg selv skal underskrive min egen lykkes dødsdom? . . . jo, afbryd mig ikke, for dette er, hvad du forlanger. — Og hvis så endda din lykke blev følgen deraf; men hvor kan du tro noget sådant. Evig kval og skinsyge vil oprive vort daglige samliv og sønderslide os led for led. Nej, da véd jeg et andet råd.

VALDEMAR.

(opgivende).

„Et andet råd“. —

SOFIE.

(griber hans hånd, som han har taget til sig).

Jo jo, ét råd véd jeg, å Valdemar, ét, der kan

bøde på alt: Lad fortiden hvile i den grav, du selv har kastet for den; se en anden kærlighed vinker dig, bøj dit øre til mit hjærte, min store konge, og du skal høre, hvor det kalder ad dig med alle ømme navne, tag imod det, Valdemar, hedere elskedes mand aldrig af kvinde; større rigdom finder du ikke på din vej. Lad den ikke ligge uænset. Sé, her står jeg med åben favn, kom, kom min husbond! og det skal blive som en jubel at leve! (breder armene ud imod ham).

VALDEMAR.

(ryster på hovedet og gør en afværgende bevægelse).

Umuligt.

SOFIE.

(lader armene synke).

Du vil ikke.

VALDEMAR.

Jeg kan ikke.

(Pavse).

Var det dit sidste ord til min bøn.

SOFIE.

Ja, mit sidste.

(Pavse).

VALDEMAR.

Du vil altså ikke.

SOFIE.

Jeg kan ikke. Tove må bort.

VALDEMAR

(pludselig opfarende).

„Kan ikke, kan ikke,“ jo, om du vilde, så kunde du; ti du opnår intet ved dit nej ud over det at forbitre livet for andre. Du er egenkærlig, og stædig er du; men det skal altsammen ikke hjælpe dig. Tove-

lille bliver her, hører du, dronning Sofie; Tove skal blive; ingen djævel skal rive hende fra mig!

SOFIE.

Det vover du!

VALDEMAR.

Kald det, hvad du vil; én gang har jeg nedladt mig til at tigge og trygle; det sker ikke anden gang.

SOFIE.

(lidenskabeligt).

Vogt dig, Valdemar, du véd ikke, hvad du gør. A Gud i himlen!

(Hun iler hen mod indgangen, men standser pludselig igen og står lidt, i det hun mumler :)

Jeg — vasker mine hænder

(går tilbage mod Valdemar, og i det hun slår om :)

Hør, Valdemar — jeg har betænkt mig — lad hende blive da, — siden det ligger dig så — stærkt på sinde.

VALDEMAR.

Hvad siger du, du vil alligevel!

SOFIE.

(anstrængt).

Ja, — ja — men som jeg har sagt: vi kender jo ikke hinanden, og jeg må vel gøre det første skridt til en tilnærmelse. Om jeg da for eksempel en gang ved lejlighed fulgte den gamle skik og bød hende med mig i bad som tegn på ønsket om fortrolighed, da havde du vel intet derimod.

VALDEMAR.

A nej da, tværtimod, gør det, Sofie, gør det. Du skal se: dette er den bedste og eneste måde, hvorpå den sag kan ordnes.

SOFIE.

(med eftertryk.)

Ja, dette er den eneste måde, hvorpå den sag — kan ordnes.

VALDEMAR.

— Men hvor blev de dansende af? Kom lad os søge dem op; ti nu skal vi to med i dansen; nu først er jeg rigtig glad! (går ud mellem træerne til venstre).

Tæppet falder.

TREDJE HANDLING.

Dronningens værelse. På væggen i baggrunden vinduer ud til gaden. Til venstre og til højre side længst tilbage døre; langs sidevæggen til venstre bred bænk med hynde. Midt på gulvet et bord, i væggen til højre en kamin med flammende ild. Døren til venstre fører ud, den til højre ind til badstuen. I det tæppet går op, er scenen tom, lidt efter kommer to ternere ind fra døren til højre.

Første optrin.

FØRSTE TERNE.

Se så, nu er alt i orden til badet.

ANDEN TERNE.

Ja, nu kan dronningen såmænd komme, når hun vil.

FØRSTE TERNE.

(går hen til et af vinduerne i baggrunden og ser ud).

Hvor alt dog ser trist og kedeligt ud.

ANDEN TERNE.

(ved det andet vindue).

Og tåget. Se dér op ad gaden, det er jo, som står tågen og ruger over en eller anden fæl hemmelighed.

FØRSTE TERNE.

Ja det tegner til en mørk jul.

ANDEN TERNE.

Mørkt der ude ja, og mørkt her inde; det ser sørgeligt ud.

FØRSTE TERNE.

Hvad bliver der af julefornøjelserne i år, tror du? Dårilige udsigter, ikke sandt.

ANDEN TERNE.

Hys, tal aldrig om det, dem kan vi skyde en hvid pind efter.

FØRSTE TERNE.

Uh, hvor det er kedeligt, jeg havde sådan glædet mig til julelegene.

ANDEN TERNE.

Ja dem kan vi lige så godt slå ud af hovedet straks, og det kunde da endelig også være det samme, når blot vi havde vor dronning glad igen; men det har nok lange udsigter.

FØRSTE TERNE.

Ja desværre, det har du vist ret i.

ANDEN TERNE.

(nærmere og hviskende).

Rigtig underlig har hun været i den sidste tid, og hun ser jo så bleg og så forgræmmet ud, at hun knap er til at kende igen.

FØRSTE TERNE.

Ja på den måde skulde jeg rigtignok ikke have noget af at være gift.

ANDEN TERNE.

Hys, hvor du vrøvler! — Husker du, hvor hun var yndig på hendes bryllupsdag og ved majfesten i foråret.

FØRSTE TERNE.

Om jeg husker det, jo så tydeligt, som var det i går.

ANDEN TERNE.

Ja hvor var hun dog smuk, som hun stod deroppe på trappen ved Valdemars side.

FØRSTE TERNE.

Ja, men der var dog én, som den dag var endnu smukkere end hun.

ANDEN TERNE.

Tove mener du, — ja vist, hun var jo alles afgud den aften. Jeg lagde netop mærke til kongen; å hvor hans ansigt lyste, hver gang han så på hende.

FØRSTE TERNE.

(smådrillende).

Og det gjorde han nok for det meste.

ANDEN TERNE.

Å, du med dit vrøvl! —

FØRSTE TERNE.

(leende).

Vrøvl! Nej det er rigtignok mit ramme alvor.

ANDEN TERNE.

Stakkels Tove, jeg kan i grunden godt lide hende, og dog vilde jeg i dag heller være den fattigste ledvogterske end den dejlige Tovelille.

FØRSTE TERNE.

Ja hun har såmænd også fået sit at bære på.

ANDEN TERNE.

Det har du ret i; heller ikke over hende er denne sørgelige sommer gået sporløs hen. Hvordan skal alt dette dog ende til sidst . . .

FØRSTE TERNE.

Hys, stille, — der hører jeg dronningen.

Andet optrin.

(SOFIE træder ind fra døren til venstre).

SOFIE.

Er badstuen rede, terner?

ANDEN TERNE.

Ja min høje dronning; alt er i stand, som I har befalet.

(Hun åbner døren ind til badstuen, hvorfra varme dampe slår hende i møde. Hun lukker atter døren).

SOFIE.

Godt, så er også jeg straks rede.

(Man hører klokkekimen i det fjærne).

Så, nu begynder juleklokkerne at kime julen ind.

(Hun nærmer sig vinduet og ser ud, men farer voldsomt sammen, i det hun mumler:)

Allerede, hun har svær hast! . . .

(pludseligt, idet hun tager sig sammen:)

Nu, nu eller aldrig! —

ANDEN TERNE.

Hvad siger I, min dronning?

SOFIE.

Intet. (Nærmer sig atter vinduet). Ser jeg ret; er det ikke Tove, som kommer gående dér henne på gaden?

FØRSTE TERNE.

Jo vist er det Tove, jeg kender hende på dragten. Hun vil vist i kirke.

SOFIE.

Dragten ja, den skulde ingen dronning skamme sig ved; det er jo, som om guld og silke svømmer omkring hende. (Mod anden terne). Hør, spring ned og bed hende komme inden for til mig straks.

ANDEN TERNE.

Ja vel.

(Iler ud til venstre).

SOFIE.

(til første terne).

Og du, skynd du dig ud til bademesteren og bed ham lukke op for den kogende damp, så hele bad-

stuen fyldes deraf. Sig, jeg vil have stuen hedet stærkt op før badet, vi kan jo så lukke dampen ud senere, inden stuen tages i brug.

FØRSTE TERNE.

Ja, som I befaler.

(Ud til venstre).

Tredje optrin.

(SOFIE alene, urolig og med alle tegn på den højeste sjælsspænding; lidt efter TOVELILLE ind fra venstre. Hun er prægtigt men yderst smagfuldt klædt).

TOVELILLE.

I har ladet mig kalde, dronning Sofie; hvad er Eders ønske?

SOFIE.

(med tilkæmpet fatning).

Hør! hører du Tove, juleklokkerne kimer, den store fest er nær.

TOVELILLE.

Jeg var allerede på vej til kirken, da jeg fik Eders bud.

SOFIE.

Jeg kan vel tænke det, men det haster ikke; jeg er endnu ikke færdig til festen.

TOVELILLE.

Er der noget, jeg kan hjælpe Eder med, min dronning, da er jeg rede.

SOFIE.

Netop . . . Hør, sig mig Tove; du kender jo sikkert Valdemars ønske om, at vi to skulde være veninder.

TOVELILLE.

Jo, jeg véd, han ønsker det.

SOFIE.

Men, ikke sandt, vi kender jo ikke hinanden!

TOVELILLE.

Å nej, det gør vi — vist ikke.

SOFIE.

Lad os da i aften følges sammen i bad og således indvie vort venskab, nu før den hellige fest begynder.

TOVELILLE.

(tier).

SOFIE.

Det er jo Valdemars ønske, véd du.

TOVELILLE.

Ja, vist nok — —

SOFIE.

Og du tier.

TOVELILLE.

Nej, men — det kommer mig så overraskende, — så underligt for . . .

SOFIE.

Vil du støde min hånd tilbage, Tove. Indser du ikke, at således, som det hidtil har gået, kan det ikke blive ved at gå. Min stilling er uhyre vanskelig, der er kun én udvej mulig, og det er, at jeg kan komme til at kende dig, til at holde af dig; for da vilde mangt og meget kunne bæres, som nu synes at gå én over magten. Er det så vanskeligt at forstå?

TOVELILLE.

Hader I mig da, dronning Sofie?

SOFIE.

Det har jeg jo ikke sagt; men om min følelse kan du vel bedst dømme ved at prøve din egen.

TOVELILLE.

Had huser mit hjerte ikke for Jer; men heller ikke jeg er vel nået dertil, som jeg dog så gerne vilde, at elske jer.

SOFIE.

Nej ser du, den kunst er vanskelig at lære.

TOVELILLE.

Ja godt er det, at vi kan hente hjælp dertil anden steds fra, ellers vilde det vel gå os bægge over magten.

SOFIE.

„Anden steds“, siger du, hvorfra da?

TOVELILLE.

Fra Valdemar, fra ham vi bægge — elsker. (Besluttet.)
Ja, I har ret, Sofie; vi vil prøve på, om det dog kunde lykkes. Ved at elske ham helt og fuldt, så vi glemmer os selv, vil vi vist også kunne komme til at elske alt det, som h a n s er, og således også hinanden gensidig.

SOFIE.

(nikker).

Det er netop Valdemars tanke. — Vi er altså enige.

TOVELILLE.

Ja.

SOFIE.

Så følg mig da.

(Hun tager Tovelille ved hånden og fører hende over mod døren til badstuen, finder nøglen frem og åbner døren, hvorfra en stærk damp slår ud. Tovelille standser på tærsklen, men Sofie støder hende ind og slår døren i lås. Nøglen bliver siddende i låsen. Inden fra høres Tovelilles jamren og banken, der dog lidt efter lidt bliver mere svag).

Fjærde optrin.

SOFIE.

(alene, i den højeste ophidselse)

Er badstuen hed, Tove, — hed som din kærlighed til mig, hvad, — hedere end Valdemars favn — å, å, også i mig brænder det. — (I angst:) Nej, nej, du må ikke jamre dig sådan! — Ti stille! jeg kan ikke tåle det — (hun stikker fingrene i ørene). Det hele er jo snart forbi! — (Klynker:) Gør det så ondt, du stakkels Tove, å stakkel — men jeg kan ikke hjælpe dig, (ryster energisk på hovedet) nej jeg kan ikke. — „Dette er den eneste måde at ordne den sag på“, var det ikke sådan, han sagde. — Jo, jo, den eneste måde . . .

Femte optrin.

VALDEMAR.

(kommer ilsomt ind, fulgt af GUNDE PRÆST, bægge festklædte).

Hvad, er Tovelille ikke her?

SOFIE.

(bestyrtet).

Hvem? — Tove? — nej.

GUNDE PRÆST.

Eders terne sagde dog, at hun nys gik her ind for at følges med Eder i bad; hvor er hun da?

SOFIE.

(samlar sig).

Hun er borte.

VALDEMAR.

Ja, men hvor, hvor?

SOFIE.

Dér, hvorfra end ikke kong Valdemars røst mægter at kalde hende tilbage.

(Man hører igen som en sagte jamren fra badstuen og et svagt slag på døren).

VALDEMAR.

Sofie, Sofie, hvad er det, her foregår?

(Kaster sig med al sin magt mod døren som for at sprænge den, får øje på nøglen, drejer den om, lukker op og styrter sig ind i badstuen. En tæt damp slår ud gennem den åbnede dør. Lidt efter kommer Valdemar ud igen bærende den døde Tovellille på sine arme).

GUNDE PRÆST.

(tumler tilbage).

Alle helgen!

VALDEMAR.

(Lægger Tovellille på bænken langs væggen til venstre. Jamrer sagte med hovedet mod hendes bryst.)

Tove, Tovellille, hvad har de gjort ved dig — hører du, min sjæl kalder ad dig — å min hvide fugl, min lille due, hvor gemmer du dig?

TOVELLILLE.

(med besvær:)

Hvad er det? . . . Jeg synes, jeg svæver . . . Er det dig, Valdemar? . . . bærer du mig på dine stærke vinger, min stolte kongeørn? Ak, jeg er så træt, og vejen var så lang, Valdemar; meget, meget længere end jeg tænkte . . . (angst) å, nu bliver du borte for mig, — jeg kan ikke se dig mer; — flyver du fra mig? . . . ak jeg kan ikke følge dig . . . nu knækkes duens vinge. (Hun dør).

VALDEMAR.

(der en stund ubevægelig har vedbleven at stirre på Tovellille, farer pludselig sammen, springer op og styrter hen imod Sofie, i det han truende løfter hånden imod hende).

Djævel, der med din helvedsklogskab véd at ramme mig som værst, ramme mig i hende, der var mig dyrere end mit eget hjærteblod! (skriger:) Morder, morder!

SOFIE.

(stiv som en støtte og uden at røre sig eller røbe ængstelse, langsomt og tøvende:)

Morder, ja, en morder blev jeg, ti hun måtte dø. Hun måtte!

VALDEMAR.

Og det vover du at sige, mens Tovelilles sjæl endnu dvæler her mellem os.

SOFIE.

Vover?

VALDEMAR.

Ja, det vover du?

SOFIE.

(langsomt og fast:)

Hvad er derved at vove, og hvorfor skulde jeg her skjule noget for dig. Jeg er jo dog ikke den eneste, der her fortjener mordernavnet.

GUNDE PRÆST.

Hvad, I har været flere?

SOFIE.

Ja.

VALDEMAR.

Så nævn dem, om du tør! Og ved den levende Gud: jeg skal ramme dem. Hvem, siger du?

SOFIE.

Dig selv.

VALDEMAR.

Hvad — mig selv!

GUNDE PRÆST.

Ham selv!

SOFIE.

(med vægt, men stille til Valdemar:)

Ja dig selv. — Jeg skal aldrig fragå min del i, hvad her er sket; men så får du nok også vedgå din. Og det skal du da vide, at ingen død i den sydende badstue rummer en lidelse, der er for noget at regne

mod den, du i nætter og lange dage har påført hende ved det dobbelte forhold.

VALDEMAR.

Jeg, — myrdet Tovelille, — raser du!

SOFIE.

Du, kong Valdemar, du har båret veddet sammen til bålet; jeg tændte kun ilden. Nægt det om du tør: Du måtte vide, at før eller senere vilde det ende som nu.

GUNDE PRÆST.

(afsides:)

Nå sådan!

VALDEMAR.

(falder sammen, raver tilbage mod Tovelilles lig).

Ja — ja — du har ret — jeg måtte vide det . . . og jeg vidste det; dybest i min sjæl vidste jeg det. Hendes kærlighed har jeg solgt for gods og guld og vælde; hendes lykke har jeg knust for at skabe mig selv ære og magt. Ak, ak Tovelille, dit blod vil komme over mit hoved . . .

SOFIE.

Ikke alt, også over mit vil det komme, jeg véd det . . . En djævel kaldte du mig; nej nej, ikke en djævel, ti det var min kærlighed, der tændte bål i badstuen (sagte vridende sine hænder); det var min kærlighed til dig, Valdemar . . .

GUNDE PRÆST.

(sagte:)

Ulykkelige kvinde!

VALDEMAR.

(sagte stønnende).

Å, å!

SOFIE.

Jeg måtte jo eje dig; du var min for Gud og mennesker . . . (stigende) Høj var indsatsen du forlangte, Valdemar — min sjæl og salighed måske; men nu . . . nu er det sket . . . (i lidenskab) Nu er du min og min alene . . . Hende var det, som stod i vejen for min lykke. Nu kommer min tid . . . (afbrydende) Nej, nej, hvad siger jeg, se ikke sådan på mig, Valdemar! ja vist du har ret; jeg forstår dig; Tovelilles blod brænder imellem os; nu først véd jeg det: over de flammer bygges ingen bro fra mig til dig, å, vé mig, vé mig!

. . . (tager sig med hænderne til hovedet, idet hun mumler :) „Da snubled hendes ganger på røden guldsko“ . . . (skriger :)
B l i d e b r o ! (Synker sammen).

(Tæppet falder).

Fra mindernes verden.

Af Povel Hansen.

III.

Julen i mit hjem.

(Fortsat fra nr. 28.)

Foruden „juletræet“ i mit eget hjem begyndte vi søskende nu efterhånden også at blive indbudt til andres. I tiden mellem jul og helligtrekonger kunde vi således nu komme ud til tre fire andre juletræer. Også friskolen fik sit, og det var somme tider næsten det bedste; ti dér havde vi jo vor gode lærer til at give tonen an og sætte skik på vor leg. En glans — som af ingen anden fest senere — ligger der over disse min barndoms rene og strålende „juletræer“. Hvor kunde stjærnerne skinne på vejen hen eller hjem, og hvor kunde sneen lyse, og juletågen dække og gemme forvæntningens fryd. Det er noget af dette, jeg har prøvet at gengive i den lille fortælling „Juletræet“, som stod her i årsskriftet nr. 15, (1908).

Det var med min konfirmation, at de store „juletræer“ hos os for alle byens børn ophørte og afløstes af de andre, hvor juletræet nærmest dannede indledningen til et lille julegilde for en mindre kreds af indbudte børn og opvoksende ungdom af vor snævrere omgangskreds, nærmest kammerater fra friskolen.

Disse små julegilder, som vi for resten blev ved at kalde „juletræer“, vedblev i min første ungdom at have førsterangen mellem årets højtider og glædesfester.

Festen begyndte altid med et virkeligt juletræ;

men af gaver var der nu kun det bagværk og de frugter, der hang på træet. Først gik vi rundt om dette, og idet vi holdt hverandre i hånden, sang vi fremdeles, som da vi var børn, vore herlige julesalmer. Så blev træets frugter uddelt; dette blev altid foretaget af husmoderen og døtrene dér, hvor træet den aften var tændt. Nu holdtes en lille hvil, mens der smagtes på de gode ting, så blev der atter sunget et par salmer, inden det nøgne træ omsider førtes ud, og den muntre del af festen begyndte med allehånde sang- og selskabslege. Musik havde vi ikke. Dansemusikken var i vore fædres dage bleven i den grad misbrugt ved de forskellige lavsgilder og „julestuer“, at det betragtedes som noget forargeligt og rent uforeneligt med den tone og takt, der gærne skulde findes ved juletræerne.

Men vi savnede ingenlunde musikken. De gamle folkelige sanglege blev rigtig taget i brug, den ene efter den anden. Jeg husker således endnu meget tydeligt en gang, hvor vi ved juletræet i friskolen havde fået besøg af daværende friskolelærer Klavs Berntsen. Han kunde rigtig sætte fart i legen. Ved den lejlighed lærte vi af ham „at bryde kloster“ og vist flere andre lege.

Blandt de mest uopslidelige var „Skøn jomfru hun drager det røde guldbånd“, „Munken går i enge“, „Nu har vi jul igen“. Men også andre blev år efter år hentet frem til brug ved „juletræet“. Jeg har vist aldrig nogen sinde ved den fineste musik moret mig som ved disse julelege.

Lillejuleaftensdag indvarsledes julen ved den tiltagende travlhed overalt i hjemmet; og denne travlhed steg endnu stærkt den påfølgende dag. Vi sandede hvert år det gamle ord: Året er aldrig så langt, så er juleaften dog trang“. Særlig den store hovedrengøring tog tid og kræfter. Alt både ude og inde skulde efter-

ses, renses, pudses og bringes på plads. Alle avlsredskaber måtte være bragt hjem fra marken og sat i hus, ti stod noget sådant ude juleaften, da vilde Jerusalems skomager derpå kunne hvile sig, og det burde han ikke kunne. Så blev hele gårdspladsen fejlet, staldene blev grundig rensed; heste og kvæg blev striglet og børstet, og der blev strøet rigeligt under dyrene med tør og ren strøelse. Sluttelig fik de deres juleaftensgøvt, og den var både rigeligere og bedre end til dagligdags. Også lænkehunden fik samme omgang. Fårene blev lukket ind, hønsene var allerede forlængst fløjet til hjalds, så nu manglede der blot at få alle yderdøre lukket og tofteporten stænget, så kunde man tænke på sig selv og sit eget behov.

Først måtte man undergå en meget grundig vask, hvorefter man fik „rent på“ fra inderst til yderst, inden man til sidst kunde møde frem med sit ønske om „glædelig jul“!

Da vi børn blev lidt større, fik vi lov til at „komme i kirke juleaften“. Det var nu noget af det aller dejligste ved hele julen. Præst Vilhelm Birkedal i Ryslinge holdt juleaftensgudstjeneste i den lille valgmenighedskirke kl. 4. Det var jo lidt tidligt, men det var sat til den tid for ikke at forstyrre juleaften i hjemmene.

Vi måtte derfor skynde os dobbelt i løbet af den korte juleaftensdag for at blive så tidlig færdige, at vi kunde komme i kirke. Dyrenes julenadver måtte vi gemme, til vi kom hjem, eller overlade den til den, som skulde blive hjemme.

På kirkevejen sås i det svindende dagsskær folk fra alle veje og stier ile ad kirke til; festklædte og festglade var de alle. Og en uendelig jubel, syntes vi børn, der klang gennem den gamle festhilsen „glædelig fest“! som alle vegne blev givet og modtaget.

I den dæmrende vinteraften stod kirken og vinkede med sine skinnende ruder, hvorfra lyset byggede brede strålebroer tværs ud over vejen og ind over præstegårdshaven. Den lille kirkeklokke havde allerede forlængst hilst os med sit kimende velkommen.

Stille og højtidsstemt gled nu menneskestrømmen ind af den lille, lave kirkedør. Lysekroner var endnu ikke den gang anskaffet til kirken; men langs op ad kirkens midtergang stod øverst i gavlen på hvert af de temmelig højryggede stolestader et tændt lys, og fra altret og koret strålede et helt lyshav, mens gran og blomster pyntede op både dér og langs midtergangen.

De hvide vægge og det hvide tøndehvælvende loft lod rigtig lyset komme til sin ret, så vi børn syntes, aldrig vi havde set noget så festligt.

Snart var kirken fuld til sidste ståplads, og gudstjenesten begyndte med en af disse vidunderlige og — for os — ny grundtvigske julesalmer. Det var næsten ikke muligt straks at synge med, ens stemme vilde slå over af indre bevægelse; men juleglæden måtte have luft, og snart brusede sangen med en sådan kraft og varme, at Guds engle måtte frydes derved.

År efter år lærte vi ny julesalmer, hver havde sit indhold og sin særegne stemning, og hver enkelt af dem var som en ny og dejlig tolk for juleglæden. Kunstnerisk set kunde der vist være meget at udsætte på denne julesang; valget af melodier var ingenlunde altid heldigt, og så skete der endda ikke så sjældent større eller mindre afvigelser fra den „rigtige tone“. Vor forsanger, friskolelærer Appel i Ryslinge, havde næppe noget fint øre, og hans ravsønderjyske udtale lød tit i den morsomste modsætning til det lige så ravfynske stemmekor. Mange af disse melodier har jeg senere måttet „lære om igen“ for at få det rigtige frem. Men alligevel: Hvilken menighedssang! Det

var hjerterne, der sang. Jeg mindes kun et sted at have hørt magen, og det var, da jeg i juleferien 1881 første gang gæstede Vartov. Da lød der igen noget af den samme klang i mit øre; her lød salmesangen med den samme kraft og samme varme; men her blev melodierne sungne rigtigt og selvfølgelig med langt renere klang.

Men det er sandt: salmesangen i den lille Nazarethskirke i Ryslinge tiltrak mange tilhørere, der efterhånden kunde træffe at blive gode menighedsmedlemmer. Det var nu én af de måder, menigheden her drev mission på, sikkert uden selv at være klar derover.

Birkedals prædiken var noget helt for sig selv, især den gang, han stod i sin fulde kraft. Stærkest indtryk gjorde den brændende varme, hvormed hans ord blev ført frem. Snart løftede hans stemme sig med mægtig, rungende klang, og snart sænkedes den som i den dybeste inderlighed; snart randt ham tåre på kind, og snart lyste hans ansigt som en engels i salig fryd. Den poetiske ævne, der var ham medfødt, blev i hans prædiken taget i levende brug. Det glintede med digteriske syner og tit blændende poetisk billedpragt men altid sådan, at det kun blev som den trofaste, ærlige tjæner, der aldrig i noget tilfælde vilde gå på egen hånd og selv vinde ære. Over det alt stod som med luende skrift de kendte ord: „Ikke os, ikke os, Herre, men dit navn giv æren“!

Det var vel kun de færreste af os, som forstod, hvad her blev givet; mangfoldigt gik sikkerlig spørøst hen over vore hoveder; men den personlige styrke og inderlighed i vidnesbyrdet nåde dog vist til de fleste. Det forstod man, at her talte en mand, „fordi han trode“.

Efter prædikenen fulgte atter julesalmer, og når endelig den sidste forstummede, og kirken langsomt

tømtes, da havde de fleste en følelse af, at nu var julen først rigtig begyndt.

Nu susede kanerne frem foran kirken; ti i ens barneminder er julen jo altid hvid. Ud fra kirkens ruder skinnede julelysene endnu og lånte sneen en gyldenrød glans. Hvor var det festligt her at finde sin plads på kaner eller „store slæder“, som også blev benyttet; og var man til fods — hvad vi næsten altid var — så var det ganske vidunderligt, hvor god plads der den aften var i køretøjerne, og hvor velvillig man var til at pakke sig sammen og nøjes med den mindst mulige plads for sig selv; helt hen ad slædemederne blev vi unge indbudt til at tage plads; ti „det er dog lettere at køre end at gå“.

Så lød knald på knald fra de unge kuskes piske, mens man susede forbi fodgængernes klynger og vekslede i forbifarten endnu en sidste „glædelig jul“.

Klokken mellem 6 og 7 var vi i reglen hjemme igen. Denne indledning til julen vilde vi ikke have undværet for meget godt.

Snart stod risengrøden og den dampende ribbens- og andesteg på bordet, og når den var efterfulgt af æbleskiverne, så var tiden kommen, da mor skulde ind at tænde juletræet.

IV.

Skjursgilder i fars slægt.

Af familiesammenkomster deltog vi i mit hjem i to slags, nemlig dem, der omfattede min fars slægt og de tilsvarende for min mors.

Først i rækken af disse familiefester eller gilder stod skjursgildet. Ordet skjur står rimeligvis i forbindelse med det svenske *skörd*, høst. Det var nemlig

høstgilder, som fejredes i september måned, når høsten var til ende og inden travlheden med rugsåningen begyndte.

Henved kl. 2—3 samledes slægten med dem, der havde hjulpet til med arbejdet i den travle høst.

Der opvartedes da med suppe, kød, steg og kage. Efter måltidet skulde der altid ses på bedriften; mark, have og stald blev taget grundigt i øjesyn. Hvorefter kaffen med kage kom på bordet.

Aftenen tilbragtes i fælles samvær med forskellig tidskort, indtil man ved sængetid skiltes efter at have fået aftensmad med té.

Bedst husker jeg disse skjursgilder fra faster Mettes og faster Birtes hjem.

Mette var gift med Jens Hansen ude i den smukke Gluegård (eller „Kørbitsdal“), byens eneste udflyttergård fra udskiftningen.

Vi kørte gærne derud, da vejen var op mod et par kilometer lang. Fra landevejen drejede vi ind gennem det sorttjærede led mellem de to store tilhugne ledstolper af granit, drejede hen forbi „Gluehøj“, langs haven, indtil vi endelig rullede ind gennem porten og op for døren. Her kom altid faster Mette ud på det øverste, brede trin af den høje stentrappe for at byde os goddag.

Dette velhavende og særdeles vel vedligeholdte bondehjem var vist det fineste hjem, jeg under min opvækst mindes at have betrådt, skønt det næppe overgik, hvad man nu vilde finde i hvert andet bondehjem på landet.

Denne gård var ved udskiftningen bleven flyttet ud og bygget op i en ny, smuk og mere anselig stil. De tre udlænger var bindingsværk med de mørktfarvede stolper og hvide murstensfirkanter, hvorimod stuehuset var grundmur med meget høj sokkel og store vinduer

med dito glasruder. Den betydelige gårdsplads var smukt brolagt og så vel plejet, at ikke et græsstrå var at øjne mellem stenene. Midt i gården stod det for os børn helt eventyrlige hundehus, hvis beboer kunde få det til at løbe rundt på en tap, så snart lænken strammede til den ene eller den anden side.

Al ting både inde og ude var her en grad over, hvad der af tilsvarende fandtes i mit hjem, således var der i havens ene hjørne en udsigtshøj.

Når jeg flere år senere læste i Ingemanns levnedsbog om „Grønbakken“ i hans barneparadis, så tænkte jeg mig den altid i lighed med udsigtshøjen i „Gluegårds“ have.

Det morsomste ved skjursgildet her var dog, når de voksne mandfolk om aftenen altid skulde spille gnav om enestekillinger. Hvor var jeg dog spændt på, om fars bunke vilde vokse eller den måske svandt. Jeg tror ikke, far holdt af, at jeg var så levende med i spillet; jeg kunde i hvert fald aldrig få ham til at forklare mig hemmeligheden ved vinding og tab. De andre børn blev tit gnavne på mig, at jeg ikke vilde være med at lege, så snart spillet kom i gang; men skønt jeg altså ikke forstod det, morede jeg mig dog kosteligt ved at sidde og iagttage de voksne under spillets gang. Intet kunde bringe far ud af ligevægt; men når Gluegårdens husmand, den gamle Per Banke, fik et godt kort, så kunde jeg straks se det på ham, og om han havde „katten“ eller „hugzu“, så lo han over hele ansigtet, blinkede med det venstre øje og væntede således det øjeblik, da han kunde komme til at „rive“ eller „hugge“ naboen, og det skete da med en kraft og begejstring, som var den store moro værdig.

Faster Mettes mand, gamle Jens Glue, sad altid for enden af bordet med store messingbriller over næsen,

og enten det i spillet gik ham ilde eller godt, lå der et godmodigt smil over hans ellers noget strænge ansigt.

Standsede spillet et øjeblik, gled samtalen ikke så sjældent ind på det overnaturlige, og det vil da igen sige: spøgeri og spøgelse, mens jeg derimod aldrig mindes at have hørt tale om varsler, helhest eller deslige. Samtaler af den slags skulde nok holde mig vågen.

Hjemturen fra Glue var altid noget for sig. Var det mørkt, gik en af Gluegårdens folk altid foran med en tændt lygte. Vejen gik langs havens lave stengærde med bøgehækken ovenpå og de høje, susende popler foran frem langs den lille skovklædte skrænt „Gluehøj“, hvor overleveringen fortalte om, at den dræbte holstenske kræmmer var bleven begravet, igennem det sorte led, som det var sin sag at passere en aftenstund alene; ti da kunde man f. ex. pludselig overraskes af en sort mand, som gennem det lukkede led styrter ud på landevejen; han bærer på hovedet et trug fyldt med glødende ild, og idet han når den ensomme vandringsmand, kaster han trugets indhold hen for fødderne af ham, mens han samtidig udstøder et hyl, som får blodet til at stivne i vandrerenes årer.

Ja, hvor var det spændende at sidde dér på vognen og afvænte det øjeblik, man kørte igennem leddet, om ildmanden skulde vise sig; ti her oppe hos far og mor behøvede man jo ikke at være bange. —

Kom man nu velbeholden igennem leddet på „Lille Gluebanke“, så havde vi endnu at passere den lille dalsænkning forbi „Glue sø“, hvor gården med de ugudelige folk skulde være sunken i afgrunden, forgæves spejdede et par rædde barneøjne gennem septemberaftnens halvllys for at fange et glimt af den

uhyggelege gård eller af spøgelsepiggen, som nok undertiden skulde stå der ved „søens“ bred og vaske tøj.

Først når hestene i den jævne skridtgang var nået op over „Store Gluebankes“ kam, og skuepladsen for alt det sælsomme skjultes for os, kunde spændingen udløses og snakken komme i gang om, hvad vi i eftermiddagens løb havde oplevet.

Skjursgildet hos faster Birte formede sig omtrent som det nys beskrevne. Birthes mand, gmd. Hans Hansen, havde flyttet sin gård ud på marken, da den skulde bygges om; vi måtte først ned gennem hele Sødinge bygade og dernæst gennem en lille mørk gyde, inden vi ad en markvej kom ud til gården, der var bygget i stil med Gluegården, blot lidt mindre anselig.

Den omtalte mørke gyde med de himmelhøje popler som vagtposter langs siderne var heller ikke god at færdes ad i mørke aftner; man kunde nemlig være udsat for at møde et eller andet dér, som ikke var for det gode, enten det nu mødte én i skikkelse af en hvid kvinde eller på anden måde. Men hvad, der var nu i det hele taget ikke mange steder i min hjemegn, hvor man ikke i min barndom var udsat for noget af den art; det gjaldt blot om, at man ikke af den grund lod sig mærke med, at man var bange. Det vilde have været en evig skam.

Som barn af den tætbyggede landsby undredes jeg tit over, at nogen således turde bo ude på marken; når vi sént om aftenen kørte hjem derude fra faster Birthe, hørte vi ofte ræven „gø“ inde i gårdens lille kratskov eller ovre i Lammehave skov; hvor lød det uhyggeligt i den sene, mørke aften. En gang kørte far på grund af mørket i grøften, så vi væltede til højre over mod det høje levende hegn. Jeg, der sad hos far i den forreste agestol, fløj lige over i hovedet på ham; mor og faster Mette, der sad bag i med

stærkere draget hen derimod; jeg fik et indtryk af et liv i en herlig kampens verden, hvor det vilde være en lyst at være med at skifte hug mod alt det, som truede livets sag. Tidlig dæmrede den beslutning op i mig, at en gang vilde også jeg med ind i den kamp, på samme side i striden som mine gæve morbrødre, og tænk, om jeg måske en gang skulde føre alt det frem til sejr, som de stred for med så blanke våben. Ja, vænt bare, til jeg bliver stor! I kan tro, jeg skal nok tage arven op. Dette var ofte min tanke, mens jeg endnu i stilhed kun nøjedes med at knuge barnehånden om det tænkte sværd.

Den festligste af alle disse familiesammenkomster var dog den hos min mors ældste bror (halvbror) Thyge Hansen. Han var gift med Johanne Marie, en søster til gmd. Jens Jørgen Rasmussen i Sødinge. De havde købt udflyttergården Skovgård på Ferritslev mark omtr. en metermil fra Sødinge.

Morbror Thyge havde i førstningen en stræng tid i Ferritslev. De faste bymænd var på nakken af ham, fordi han sluttede sig til Kold og Birkedal. Ikke alene blev han hånet og spottet; men det havde også hændet, at han var blevet forfulgt med stenkast, når han gennem Ferritslev by om søndagen kørte til kirke i Ryslinge. At han ikke vilde betro sine børn til almueskolen, men sendte sin ældste søn Hans Thygesen (senere gårdmand og amtsrådsmedlem) den milelange vej over til Schjørring i Sødinge, gjorde naturligvis ikke sagen bedre. Aller værst blev det dog måske, da han efter Kolds råd på egen grund lod opføre en lille friskole og fik en ung mand til at undervise børnene.

Men Thyge gik sin egen vej, og en munter, elskværdig og dygtig mand, det var han. Det kunde selv hans bitreste modstandere ikke nægte. Han var den første, hos hvem jeg så tærskemaskine i gang, og under

uhyggelige gård eller af spøgelsepiggen, som nok undertiden skulde stå der ved „søens“ bred og vaske tøj.

Først når hestene i den jævne skridtgang var nået op over „Store Gluebankes“ kam, og skuepladsen for alt det sælsomme skjultes for os, kunde spændingen udløses og snakken komme i gang om, hvad vi i eftermiddagens løb havde oplevet.

Skjursgildet hos faster Birte formede sig omtrent som det nys beskrevne. Birthes mand, gmd. Hans Hansen, havde flyttet sin gård ud på marken, da den skulde bygges om; vi måtte først ned gennem hele Sødinge bygade og dernæst gennem en lille mørk gyde, inden vi ad en markvej kom ud til gården, der var bygget i stil med Gluegården, blot lidt mindre anselig.

Den omtalte mørke gyde med de himmelhøje popler som vagtposter langs siderne var heller ikke god at færdes ad i mørke aftner; man kunde nemlig være udsat for at møde et eller andet dér, som ikke var for det gode, enten det nu mødte én i skikkelse af en hvid kvinde eller på anden måde. Men hvad, der var nu i det hele taget ikke mange steder i min hjemegn, hvor man ikke i min barndom var udsat for noget af den art; det gjaldt blot om, at man ikke af den grund lod sig mærke med, at man var bange. Det vilde have været en evig skam.

Som barn af den tætbyggede landsby undredes jeg tit over, at nogen således turde bo ude på marken; når vi sént om aftenen kørte hjem derude fra faster Birthe, hørte vi ofte ræven „gø“ inde i gårdens lille kratskov eller ovre i Lammehave skov; hvor lød det uhyggeligt i den sene, mørke aften. En gang kørte far på grund af mørket i grøften, så vi væltede til højre over mod det høje levende hegn. Jeg, der sad hos far i den forreste agestol, fløj lige over i hovedet på ham; mor og faster Mette, der sad bag i med

mine små søskende, tumlede omkring mellem hverandre; værst faren var min lille bror Niels, som fik sit ene ben i klemme mellem agestolens kant og tjørnerisene i hegnet. Heldigvis fik vi de andre gående gæster fra skjursgildet kaldt til. De rejste skyndsomst vognen og fik således Niels udfriet af sit fængsel.

V.

Skjursgilder i mors slægt.

De tilsvarende gilder i min mors slægt havde et præg, som var meget forskelligt fra dem i fars slægt.

Til dem kom der gjerne adskillige med, som ikke just hørte til familien, men som var deltagere i det stærke åndelige liv, som mors slægt var bleven ført ind i dels af højskolemanden Kold og dels af pastor Birkedal. Jeg mindes således fra min allerførste tid cand. theol. Jens Schjørring, daværende højskoleforstander i Sødinge. Bedst husker jeg hans dejlige sangstemme og hans lyst til at lære os de ny grundtvigske sange og salmer. Også Kristian Appel, den såre ejendommelige og kraftige friskolelærer i Ryslinge, traf vi her. Han var Sønderjyde, og hans „r“ rullede over hans læber med en kraft og en klang, der fik hans mandige, måske noget voldsomme tale til at minde om kommando-ord eller trompetstød.

Vi børn så op til ham med stor ærefrygt; man fortalte om ham, at han efter at være tagen til fange ved Dybbøl havde med livsfare flygtet tilbage til Danskerne og atter mældt sig som frivillig.

Jeg beundrede ham; men jeg var dog glad ved ikke at skulle gå i skole hos ham; ti hans skoledrenge blev af ham opdragne meget hårdført og med det bestemte mål for øje at få dannet krigskarle af dem.

Blandt os andre småfolk gik der vilde rygter om Appels drenge; de betragtedes af os andre friskolebørn som nordiske vikinger, hvem det ikke var bare spøg at møde ansigt til ansigt.

Nej, da foretrak jeg dog den anden friskolelærer, som lidt senere også plejede at være med ved morbror Hans' skjursgilder; det var Knud Rasmussen i Sødinge, hos hvem jeg selv blev skoledreng. Med sin store ro, sine milde øjne og stille elskværdighed kom han meget tidlig til at stå mit hjerte nær.

Også gmd. Niels Peder Jeppesen var stundom med. Han hørte med til Kolds tidligste venner dér på egnen. Han var en stille men bestemt mand i sin optræden; med sine store buskede øjenbryn og med sine tit for mig noget orakelmæssige bidrag til samtalen forekom han mig som noget af en gammel vismand.

Men midtpunktet i disse sammenkomster var dog mine fire morbrødre; ivrige, varmbloedige var de, fyr og flamme, når det gjaldt. De kunde le så hjærteligt, så smittende, som ingen anden, jeg endnu havde mødt; de kunde harmes og gløde af iver; men de kunde også af samtalens varme smælttes og betages, så stemmen dirrede og tåren blinkede.

Hvad det egentlig var, der gjorde disse mænd så lyslevende frem for andre, jeg kendte, vidste jeg ikke; det gik først langsomt op for mig; men jeg kendte intet i verden bedre end at sidde og lytte til deres bevægede ordskifte. Her mødte jeg for første gang navne som Grundtvig, Blicher, Ingemann, Hans Krüger, Søren Kierkegård, Rasmus Nielsen, Olaf Rye, Schleppegrell o. s. v., o. s. v. Oftest drejede samtalen sig dog måske om livet i de hjemlige kredse med Birkedal og Kold.

Efterhånden som jeg lærte at forstå mer og mer af det, som de drøftede, følte jeg mig stærkere og

stærkere draget hen derimod; jeg fik et indtryk af et liv i en herlig kampens verden, hvor det vilde være en lyst at være med at skifte hug mod alt det, som truede livets sag. Tidlig dæmrede den beslutning op i mig, at en gang vilde også jeg med ind i den kamp, på samme side i striden som mine gæve morbrødre, og tænk, om jeg måske en gang skulde føre alt det frem til sejr, som de stred for med så blanke våben. Ja, vænt bare, til jeg bliver stor! I kan tro, jeg skal nok tage arven op. Dette var ofte min tanke, mens jeg endnu i stilhed kun nøjedes med at knuge barnehånden om det tænkte sværd.

Den festligste af alle disse familiesammenkomster var dog den hos min mors ældste bror (halvbror) Thyge Hansen. Han var gift med Johanne Marie, en søster til gmd. Jens Jørgen Rasmussen i Sødinge. De havde købt udflyttergården Skovgård på Ferritslev mark omtr. en metermil fra Sødinge.

Morbror Thyge havde i førstningen en stræng tid i Ferritslev. De faste bymænd var på nakken af ham, fordi han sluttede sig til Kold og Birkedal. Ikke alene blev han hånet og spottet; men det havde også hændet, at han var blevet forfulgt med stenkast, når han gennem Ferritslev by om søndagen kørte til kirke i Ryslinge. At han ikke vilde betro sine børn til almueskolen, men sendte sin ældste søn Hans Thygesen (senere gårdmand og amtsrådsmedlem) den milelange vej over til Schjønning i Sødinge, gjorde naturligvis ikke sagen bedre. Aller værst blev det dog måske, da han efter Kolds råd på egen grund lod opføre en lille friskole og fik en ung mand til at undervise børnene.

Men Thyge gik sin egen vej, og en munter, elskværdig og dygtig mand, det var han. Det kunde selv hans bitreste modstandere ikke nægte. Han var den første, hos hvem jeg så tærskemaskine i gang, og under

en familiesammenkomst hos ham førte han os en gang ud i marken, for at vi dér skulde se virkningerne af noget, han kaldte kunstgødning. Det var første gang, jeg mindes at have hørt dette nævne. Også på landbrugets område var morbror Thyge blandt de fremmeligste.

Mest kendt blev han dog måske for den store have, som han efterhånden fik anlagt rundt om sin gård, ind ved og i den lille smukke skov, som lå og dannede læ for gården. Han havde her taget arv efter sin farmoder. Som hun elskede han havearbejdet, særlig alt, hvad der vedrørte frugthaven. I min barndom kom vi sjældent derover på besøg, uden vi fik lejlighed til at iagttage ny udvidelser af frugthaven med mange ny og for os ukendte frugtsorter. Frugthaven blev til sidst for os børn næsten en hel lille frugtskov; og når jeg som barn skulde forestille mig Edens have med dens herlige frugter, da blev det uvilkårlig morbror Thyges abildgård, der bød sig frem som udgangspunkt for fantasien.

Og så var der den store mængde bistader og den vidunderlige humlehave med de lange, tungt ludende ranker. At lege der i haven eller i den smukke lille skov med en flok af jævnaldrende, festklædte søskendebørn, drenge og piger, det blev næppe overgået af nogen anden fornøjelse inden for min erfaringskreds.

Når dagen for Ferritslevturen nærmede sig, blev udsigterne for vejret grundigt drøftede, og skete det da, at det blev godt, ja da var vi en stor bekymring kvit.

Kl. 10 var gærne fastsat til udfærden; men allerede en time forud havde vi den muntre moster Kirstens vogn i vor gård. Hun og hendes mand, gmd. Hans Hansen i Bolteskov, måtte vist være kommen en time for tidlig til verden, og den time var de altid foran alle andre.

Ægteparret havde ingen børn, så der var god plads på deres vogn til et par stykker af os mange småfolk. Men undertiden blev det også morbror Hans' børn, der blev anbragt her. Når så vognen fra Thyges svoger Jens Jørgen Rasmussen også stødte til, blev vi fire vogne på rad og række, og så kunde det endda sommetider ske, at vi var så heldige undervejs at indhente eller indhentes af både morbror Erik i Ryslinge og morbror Jens i Vesterskov.

Ak, hvor var det henrivende. I den klare, milde, drømmende septemberluft at køre i sådant festligt optog af sted til Ferritslev.

Allerede ved den lille herregård Stubbendrup var vi inde i æventyrets egne: De store åbne herregårdsmarker uden hegn til at spærre for udsigten, de lange herskabelige alleer, de store enkeltstående bøge midt ude på marken, de vimse harer og det flygtende råvildt — alt dette og en del mere var et godt stykke hinsides det almindelige.

Den gamle herregård Hellerup betragtede vi derimod med uvilje; ti rygtet (et løjerligt rygte) fortalte, at dér havde hertugen af Augustenborg gemt sig under treårskrigen.

Den muntre stemning vandt dog snart overhånd igen, når vi først kom ind i den lille lavtliggende Havndrup by med den stenede rislebæk langs bygaden, hvor små gangbrædt eller store sten betegnede overgangsstederne; men snart tonede Ferritslev-gård frem som et varsel om, at nu nærmede vi os målet. Vi vidste, at det spøgede fælt derinde i den gamle gård med de brøstfældige bygninger; kun de mægtige linde, der fra gårdspladsen løftede deres kroner himmelhøjt op over de lave længer, forsøgte at føre tanken hen på den fordums herlighed i de tider, hvor gamle berømte adelsslægter skulde have levet dér.

Så gled vognrækken op forbi den gamle Ferritslev smedie, hvorfra der i sin tid kastedes sten efter morbror Thyge på hans kirkefærd. Nu var de dage forlængst forbi; nu så de Ferritslev bymænd snarere op til ham som deres anerkendte fører.

Så drejes fra landevejen ind på den lille markvej, der fører ud til Skovgård. Vi kaster et blik til den lille friskole ved bækken med de blanke ørreder i; men i dag står skolen tom; ti friskolelæreren, der bode og spiste hos Thyges, var naturligvis selvskreven til sammen med børnene at deltage i gildet.

Så snart vognrækken nåde op over den lille bakkeryg, viste Skovgård sig med flag oppe og med porten på vid gab; og inden den første vogn nåde ind, var hele familien kommen ud i gården at tage imod gæsterne.

Vognene måtte nu se at finde plads mellem de store pæretrær, som Thyge havde plantet „på stenbroen“ i gården.

Blandt de personer, jeg lagde mærke til ved disse besøg både den gang og lidt senere, var især friskolelærerne i Thyges lille skole. De havde gerne fuldskæg og sang godt; ja Anders Jørgen Pedersen spillede på violin og havde digtet flere melodier, som vi lærte ved disse lejligheder; det var mig ellers fuldstændig ufatteligt, hvorledes man kunde lave en melodi. En af de senere lærere var Sjællænderen Kristen Rasmussen (nu i Sønderup ved Slagelse). Han lærte os mange sange ved disse og andre lejligheder.

Samtalerne mellem de ældre førtes med tindrende liv og lyst. Det var som de æmner og den kraft, der var opsparet siden sidste møde, nu trængte til at frigøres. Ordstyrer var der naturligvis ikke; enhver brød ind, når som helst det passede ham eller hende; undertiden talte flere på en gang, undertiden brast en eller

flere i så hjærtelig en latter, at selv de stærkeste ord druknede; men hvad gjorde det, de kunde jo tages op igen. Med den inderligste lyst lyttede jeg til; næsten altid drejede disse samtaler sig om de åndelige spørgsmål, der var oppe i tiden.

Husets ældste søn havde været elev en vinter hos Kold; han var rigtignok kun 16—17 år og altså for ung; men — som hans moder sagde — „lidt hænger der jo altid ved, og senere kan han jo komme der en gang til.“ Dette nåde han dog ikke, Kold døde, og de næste i rækken kom til Trier i Vallekilde. Af dem fik jeg min første viden om denne mand og hans skole. De lærte os mange sange fra deres skoletid; især husker jeg tydelig den ejendommelige tone til „Herren taler, ører hører“. Jeg tænkte: De synger vist mere hos Trier end hos Kold.

Ivrig var familien efter at få besked om, hvordan Thyge klarede sig igennem vanskelighederne med fri-skolen. Hvor kunde han med liv og lune fortælle om sognepræstens forsøg på at spænde ben for den lille skole. Det lykkedes dog altid Thyge at „klare pynten“.

Inden hjemturen skulde gå for sig, måtte alle, som ønskede det, møde med sin sæk nede i frugthaven, og der blev den så fyldt med æbler, som gæsterne så kunde tage med sig hjem for senere at gøre sig til gode dermed. I reglen måtte sækken allerede åbnes på hjemvejen, for at ungdommen kunde få en lille forsmag på, hvad der kunde væntes. Ja, hvor var en sådan tur til Ferritslev festlig.

Morbror Erik i Ryslinge var dog den livligste og morsomste af alle min moders søskende; det kunde ligefrem lyse og skinne af ham.

Familiesammenkomsterne hos ham havde i min tidligste barndom ofte præg af, at Birkedal med familie var med. Denne mærkelige mand blev naturligvis

straks midtpunktet i kredsen; jeg mindes, hvordan alle kunde briste i ustandselig latter, når Birkedal lod sit vid spille; men jeg var for lille til at opfatte, hvad det drejede sig om.

Birkedals døtre vilde gjerne gøre sig gode venner med os småfolk; men jeg kunde dog ikke godt tilgive et udbrud, der undslap en af dem ved at betragte min lille velnærede person: „Nej, nu har jeg dog aldrig set så lille næse mellem så store kinder!“

Jeg følte mig i høj grad krænket ved denne utidige bemærkning.

Ved Grundtvigs grav.

Et rejseminde *).

Går man fra torvet i Køge ad hovedgaden vester ud af byen, kommer man efter en kort stunds forløb til en allé, der fra landevejen drejer til venstre. Den dannes af mægtige kastanier, hvis grene sænker sig næsten helt ned til jorden, og hvis løv er så tæt, at kun en enkelt solstråle med nød og næppe kan finde vej derigennem og titte ned til en ensom vandrer, som nu og da ses at bevæge sig frem eller tilbage under løvhvælvet. Hvor alt her synes fredsølt og stille! Byens larm så vel som landevejens vognrummel taber sig efterhånden for at give plads for den mest velgørende stilhed. Til højre hæver sig de grønne kornmarker, til venstre sænker sig engene mod syd ned til Køge å, der i et halvt hundrede alens afstand fra vejen bugter sig frem mellem buske og kæmpehøje rør og med høje, frodige løvtrær på den anden bred. De dejligste store åkandeblade dækker vandfladen, der sagte og stille skyder sig frem under sit dække.

Kommende lidt længere frem slår vejen en bugt, alléen hører op og afløses — på den ene side af en høj teglstensmur og på den anden side af en hæk; bag bægge ses frugttrær og andre havevækster at rage

*) Den 11. septbr. var det 50 år siden Grundtvigs jordefærd.

frem. Det er Gamle Køgegårds have, som vejen her har delt. Lidt efter ses gårdens staldbygninger og så også hovedbygningen; lidt længere omme i baggrunden til venstre, kun få skridt fra åens bred, titter dens røde mure frem, til dels dækket af lysegrøn vedbend og randet alle vegne af dejligt blomsterflor. Midt for hovedbygningen på den åbne gårdsplads findes en stor plæne, hegnet af ægte vinranker, der vinder sig langs om ad ståltrådgitteret. Bag hovedbygningen ses et parti af den store have; åen snor sig ind derigennem, den er endnu her så dyb, at mindre pramme fra stranden kan gå herop. Mægtige træer forener deres grene ud over vandet; småfluglene kvidrer deri; en båd glider frem inde under løvhanget; spøg og latter høres fra den muntre ungdom, som befolker den, de lyse sommerdragter titter frem under løvet, men forsvinder kort efter ved en ny omdrejning af åen.

Derinde i den gamle herregårdshave er nu fornylig udgravet resterne af „Gamle Køge kirke“ med den meget ejendommelige, halvt ovale korrunding med tilstødende „triumphsvægge“.

Her blev ved kirkens udgravning fremdraget tre kridtstensgrave af den mærkelige romanske form med leje til ligets hoved indhugget i en enkelt kalksten.

Gravene må være omkring 800 år gamle.

Alle kranierne lå urørte hvert på sin plads i kalkstenen.

Gamle Køgegård skal til dels være opført på den gamle Køge by's grund af en jomfru Elisabeth Bille, som døde 1633. Den bygning, som nu står, er dog ikke hendes; en indskrift over døren fortæller os, at den er opført af Marie Carlsen, enke efter Rasmus Carlsen, stamfaderen til den slægt, i hvis besiddelse gården endnu er.

Dog, målet for vor vandring er ikke selve Gamle Køgegård, men Grundtvigs grav, som tillige med hans anden hustru findes i gårdens enemærker på den skovklædte „ås“, således kaldes afslutningen på en bakkerække, der langt inde fra landet skyder sin højderyg ud mod Køgebugt.

Vi fortsætter derfor vor gang ad en mindre allé, som til højre fører ned forbi ladegården og ud over markerne. Ved siden af alléen bugter sig en lille bæk, hvis vand ved hovedgården falder ud i Køge å. Duften så vel fra det modne korn som fra de grønne enge, der danner bækkens anden bred, følger os, mens vi skrider frem. I det vejen nu drejer til højre, forlader den den lille søvnige bæk, og snart står vi ved foden af „åsen“.

Gennem et åbent løvegab sender en kilde sine klare rislende vande frem til vederkvægelse for den tørstige vandrer, og efter en drik af det friske, kølige vand begynder opstigningen ad „åsen“, der rejser sine granklædte skrænter lige foran os. Forskellige velvedligeholdte spadseregange indbyder til turen, vi vælger på lykke og fromme én og begynder den ikke just høje, men temmelig stejle opstigning. Snart viser sig mellem de høje, ranke granstammer noget murværk, og kort efter står vi oppe ved den ringmur, der omgiver „Klaras kirkegård“. Muren, der er opført af skiftevis røde og gule teglsten, er omtrent tre alen høj og — på en lille udbygning mod vest nær — ringformet med et tværmål af omtrent et halvt hundrede alen. Langs murens yderside løber en bred gang, der igen den meste vej udvendig hegnes af en klippet granhæk. På murens østlige side, spærret af en gitterport, findes indgangen til denne Gamle Køgegårds ejeres familiebegravelse, hvor også Grundtvig fandt sit

sidste hvilested ved siden af sin anden hustru, der var af Slægten Carlsen*). 17 år før sin død havde han selv viet denne plet til at modtage hendes støv. Allerede gennem gitterporten ses de hvide gravmæler mellem taks og tuja at titte frem derinde; rønnebærtræet sænker sine grene med de røde bær, hvor rød-tjørnen tidligere har drysset sine blomster hen over den lille kirkegård. Men længst tilbage i baggrunden, hvor udbygningen i muren findes, møder øjet atter en gitterport, og gennem dens stænger ses gravkamret, den murede hvælving, hvor de kister står, der gemmer støvet af Grundtvig og hans „fru Marie“. Grundtvigs er af lyst egetræ, prydet med billedskærerarbejde, på fodenden blandt andet en palmefugl og en askekrukke, på låget en sølvplade (en gave fra Vartov menighed), omtrent en halv alen bred, efter tegning af Ley, den bærer som indskrift Ingemanns bekendte vers:

„Med sagastav og petersværd i hånd
han arved Saksos blik og Kingos ånd,
fra gamle Nord hans øje så mod østen,
og ånder har han vakt ved kæmperøsten“,

samt den afdødes fødsels- og dødsdag. Øverst på den findes tillige gravéret en bøgegren med en sangfugl over.

Vi forlader atter gravhvælvingen og går ud gennem den ydre gitterport. Gennem denne var det, at kæmpe-toget for de 50 år siden bevægede sig med hans kiste; her var det, at blandt mange andre også Bjørnstjerne Bjørnson stod frem og talte ord, der nu lyder så fremmed for hans navn: „Det mener jeg derfor, at mens der ved andre grave lysens fred, bør der lysens

*) Også Grundtvigs tredie hustru, fru Asta, født komtesse Friis, blev jordfæstet her.

kamp over denne! kamp for det, vi elsker og elsker ved ham! Jeg tror, at mange blandt Nordens ungdom vil tage kampen op, og da tilfældig jeg har ordet her ved hans grav, gør også jeg løftet! Give da Gud, den må føres med noget af hans frejdighed, hans kærlighed, og at vi under kampen må føle lidt af hans fred og nyde den sidste store løn.“ Her var det, at et andet festtog elleve år efter på hans hundredårsfest atter samlede sig om hans minde for med den samme Guds fred, han havde følt under den stærkeste strid, at styrkes til fortsættelsen af kampen. Ikke en kamp for sig selv og sit eget, men for ham, den store fredsfyrste, den Herre, hvis stærke og trofaste stridsmand han var, en kamp under „den fane, hvorunder aldrig nogen sinde et slag er tabt“, og som han løftede højere end nogen i lange tider før ham. Underligt gribes vi her ved modsætningernes magt: Mens kampens bølger endnu den dag i dag larmer om hans navn som om ingen andens i Norden, så hviler hans støv her i denne afkrog fra verden og dens kampbulder; fredhellig og søndagsstille ligger den der, skærmet mod nord og vest af høje træer, men med den dejligste udsigt mod syd og øst over det smilende landskab i forgrunden, Køge by med det høje Nikolajtårn og endnu længer ude Køgebugtens blå bølger, vuggende de hvide sejl. Mildt og fredeligt lyder kirkeklokkeklangen fra St. Nikolaj op til os, den fortæller os, at nu begynder gudstjenesten der nede. Talrige insekter summer omkring os; de høje graner suser hemmelighedsfuldt bag graven, som rugede de endnu over genlyden af de salmetoner, der klang fra det store følge. Uvilkårlig samler tanken sig til slutning ligesom om de ord, Grundtvig en gang skal have nedskrevet som passende til en gravskrift over ham selv:

En træl af kød og blod,
en tigger arm på mod,
en kæmpe dog i færd
sig hviler trøstig her
i kraft af barnedåb
med herlighedens håb.

Få levede så frit
og virkede så bundet,
og sjælden for så vidt
blev døden overvundet,
fordi man længe ej
slog ind den gamle vej:
På Herrens egne ord
ved kirkens bad og bord
i Jesu navn udvalgt
at tro og vove alt
og i hans kirkes skød
at trodse synd og død,
og i hans vennelag
at vente på hans dag
med evighedens krans
med herlighedens glans.

Povl Hansen.

Fra højskolens omegn og nabolav.

Af Povl Hansen.

V.

(Se årg. nr. 23.)

Gennem Bjerresø.

Ved Vallekilde gamle præstegård går en vej nord på op over den høje bakkekam forbi Hankehøj — lidt henne på marken til venstre. Til samme side lidt længere fremme ses stendyssen, hvorfra maleren Johan Thomas Lundby i 1840 malede sit skønne billede: „Sjællandsk landskab, i baggrunden Vejrhøj og det gamle Dragsholm slot“.

Her fra det øverste af vejen har man en storladen udsigt til bægge sider: lange bløde bakkelinjers rytmiske og højtidelige skønhed, vidt udsyn over bølgende bakker med korn og skove, og længst borte i nordvest det blå hav. Gennem den lille, højtliggende by Bjerresø slynger vejen sig nu fremad og daler lidt efter ned mod Nykøbing landevejen for at forene sig med denne nede ved bredden af den inddæmmede Lammefjord — tre fire kilometer fra Vallekilde.

Den inddæmmede Lammefjord.

Dette mægtige inddæmningsarbejde, et af de største i Evropa, har en lang og trang historie: „Diggreve Grove fra Slesvig fremsatte først tanken, den optoges

senere af ingeniør Hannemann; men det var dog først dalevende lensbaron Zytphen-Adeler på Dragsholm, som sammen med grev Ahlefeldt-Laurvig, prokurator Jørgensen og kapitain Rovsing fik koncession på arbejdet efter en plan af ingeniørkapitain Brummer. Aktiekapitalen var bestemt til 2 millioner kroner (1 million rigsdaler). Man forsøgte at skaffe penge fra Tyskland (Hamborg). Efter modtagelsen af de franske milliarder var man den gang ikke bange for at vove sig ud i ny og store foretagender. Men da man d. 18. marts 1873 fik den endelige koncession med 20 års skattefrihed for det tørlagte land, havde man dog endnu kun til rådighed 950,000 kr., en ringe sum til så stort et foretagende. Man begyndte først på dæmningen (ved Avdebo), lidt over en fjærdingvej lang. Vandets dybde var indtil 25 fod; der krævedes 80,000 kubikfavne fyld. Til sine tider var arbejdet stærkt truet; men dæmningen lukkedes dog heldigt den 23. septbr. 1874 og førtes derpå op til $10\frac{1}{2}$ fod over dagligt vande. Den indelukkede vandflade var omkring en flademil stor og havde en kyststrækning på $5\frac{1}{3}$ miles længde. Fjorden havde hidtil modtaget vandtilløbet fra et område på omtr. 33,000 tdr. land navnlig fra sydsiden, hvor Svinninge å og Gislinge å udmundede i den. For at skaffe disse vandmasser andet afløb gravedes der rundt om det hele dybe kanaler, ialt hen imod 6 mil i længden, med opkastede diger indad mod fjorden. Kanalerne havde udløb dels mod øst ved dæmningen og dels mod vest ved „Draget“ ud til Neksæløbugten, idet der på begge disse steder var anbragt sluseporte.

For at skaffe vandet bort fra selve den inddæmmede flade byggedes nu maskinhuset ved Avdebo med 6 kedler og 5 dampmaskiner på tilsammen 450 hestes kraft. Pumpningen begyndte den 18. januar 1875, og efter 130 dages arbejde var vandet bragt ned til $8\frac{1}{2}$

fod under dagligt vande, og senere sænkedes det yderligere til 10 fod. Der var nu indvunden 6640 tdr. ld. Men at bringe sagen så vidt havde allerede kostet op mod 2 millioner kr., altså over det dobbelte af den indbetalte aktiekapital.

Med salg af den indvundne jord gik det kun meget småt; endnu sidst i 1878 var der kun solgt 200 tdr. ld., og da stod foretagendet ved den tid bogført for næsten $2\frac{1}{2}$ mill. kr. Ved denne tid lykkedes det imidlertid at sælge omtr. 1000 tdr. ld.; det første landbrug med kornavl blev anlagt, og gården Skovly blev banebryder på dette område. Herved vovede den tyske kapital sig atter frem, og ny summer blev skudt ind. Men endnu kneb det. Den 8. decbr. 1879 danndes „Lodsejerlaget“ for at sikre foretagendets fremtid. Det udgjordes af alle jordejerne „indenfor diger og dæmning“.

Men kort efter tabte Tyskerne tålmodigheden, og „Internationale bank“ i Hamborg bragte aktieselskabet til undergangens rand ved pludselig at sætte de fleste af sine aktier til offentlig avktion. Dette skridt blev imidlertid, tvært imod hvad man skulde vænte, selskabets frelse, idet grosserer Bernburg for en ringe sum indkøbte dem alle og benyttede dem til dannelsen af samlaget „Stubberup enge“, som derpå for 966,300 kr. afkøbte det hårdt betrængte aktieselskab 1320 tdr. ld. mest dyndjord i den vestlige del af det inddæmmede land. Det var det nydannede samlags plan atter at sælge de købte strækninger, og det lykkedes efterhånden særdeles godt, så der gjordes gode forretninger.

Samlaget havde forpligtet aktieselskabet til yderligere at sænke vandstanden til 12 fod under dagligt vande; derved blev samlaget sat i stand til grundigt at udgrøfte og udvande jordsmonnet og gøre det skikket til kornavl. Næsten hele det købte flademål solgtes i

løbet af få år til en pris af 300 til 500 kr. td. ld. Køberne har i reglen også været vel tilfredse; jordbunden var yderst frugtbar, ti det fede dynd lå favnetykt, flere steder til mellem 20 og 30 alen. Man behøvede blot at pløje lidt dybere end sædvanlig for at skaffe jorden gødning.

En uvæntet indtægtskilde fik det oprindelige aktieselskab ved den sø, som endnu blev tilbage længst ude mod dæmningen; den viste sig nemlig ualmindelig fiskerig. Saltvandsfiskene forsvandt vel hurtigt; men til gengæld kom der en utrolig rigdom af ål. Fiskeriet blev forpagtet ud til meget høje priser, men endda spandt forpagterne silke ved forretningen. Omsider købte forpagterne, brødrene Clausen i Holbæk, søen mod at betale aktieselskabet 360,000 kr. Søen med tilstødende bred udgjorde ved handelen i alt 550 tdr. ld. Der fiskes dog nu næppe så mange ål som tidligere; vandstanden er også senere på ny bleven sænket, nu til 15 fod.

Ved denne handel bedredes aktieselskabets stilling yderligere, selv om den endnu langt fra var god. Er der end således fra begyndelsen tabt millioner — nærmest tyske penge, så vil disse rimeligvis efterhånden indvindes igen, om end af andre ejere. Og under alle omstændigheder: Et nyt, stort og dyrkbart område er her indvunden for menneskene; mangfoldige nybyggere har efterhånden slået sig ned her; hele landsbyer nydannes på dette fra havet erobrede land. Efter at den ny jærnvej 1898 åbnedes for færdselen ud over „Lammefjorden“, og station byggedes midt ude, skrider opdyrkningsarbejdet frem med kæmpeskridt fra år til år. *)

*) Under verdenskrigen gjorde beboerne af Hørve Lammefjord et stort fund af svære egestolper og -planker, nogle var indtil 16 meter lange. Tømmeret, der måske i århundreder har ligget gemt i dynd på havsens bund brænder fortrinligt, når det først bliver godt gennemtørret. Der var mange læs.

Men på Avdebodæmningens styrke og vedligeholdelse afhænger nu hundreder af menneskers velfærd og liv.

Er Lammefjordens inddæmning end det største, er det dog ingenlunde det eneste store udtørningsarbejde i denne egn af landet: I Odsherred findes således Sidinge fjord, 1230 tdr. ld., der trods en lignende række af vanskeligheder dog også nu må siges at være gennemført med held. Dette kan desværre næppe siges om det tredje af egnens store foretagender af den art, nemlig Saltbæk vig på nordstranden vest for Nekselø i Arts og Skippinge herred. Ved en dæmning fra Alleshave over øerne Store Vrøj og Lille Vrøj til halvøen Mulen i Raklev sogn fik man inddæmmet et område på 4864 tdr. ld., men kanalgravningen, sluseanlæggene og udpumpningen af vandet oversteg snart selskabets kræfter, især da det viste sig, at bunden var temmelig ufrugtbar. Tre store vindmøller blev bygget på dæmningen for at medvirke ved pumpearbejdet, der ellers besørgeades ved dampkraft. Det viste sig dog umuligt at føre sagen igennem. Da vigen var tørlagt på 70 tdr. ld. nær, måtte man holde inde af mangel på driftskapital, og værket stillede til avktion. Tørholdelsen skete nu kun ved hjælp af de tre vindmøller, og over halvdelen af vigen kom atter under vand. Det tørlagte var kun af ringe godhed, mest flyvesand, og henlå mest som tarvelige græsgange. På foretagendet er ofret omtr. 2 mill. kr.

Men under de stærke efterårsstorme sidste vinter 1921, gennembrød havet dæmningen; hele Saltbæk vig fyldtes på ny med saltvand. For tiden underhandles med staten om hjælp til atter at få dæmningen sat i stand og vandet pumpet ud. Den samme storm havde på et hængende hår også sønderbrudt dæmningen ved Audebo. Lammefjordens talrige befolkning skræmmedes

op; hvem, der kunde, ilede til hjælp og i yderste øjeblik lykkedes det at afvende den uoverskuelige ulykke.

Nu er Audebodæmningen atter udbedret og i betydelig grad forstærket.

Vejrhøj.

Fra bredden af den inddæmmede Lammefjord tager Nykjøbing landevej sin retning lige mod Vejrhøjs stolte højder. Jorderne på bægge sider af vejen tilhører herregården Dragsholm. Jorden er let; i stormvejr ser man stærke støvskyer stå hen over de pløjede agre, og små, grå driver af det fine sand lægger sig i landevejsgrøften.

Ved kilden og den gamle mølledam i den nu nedlagte Vindekilde by bøjer en bivej af fra landevejen og op gennem skoven; ad den smukke, bugtede sti kommer man snart til det sted, hvor den fordem så bekendte „Kongebøg“ stod, indtil efterårsstormene i 1917 endelig fik bugt med denne skovens vældigste kæmpe, der efter kyndiges udsagn talte mindst sine 600 år. Hele træet væltede om på jorden.

Sagnet fortæller, at denne bøg en gang skal have frelst kong Fr. III's liv. Skønt kongen ingenlunde var afholdt af adelen, blev han dog en gang budt med til jagtgilde på Dragsholm. Ved den lejlighed sker det, at netop som kongen går forbi „kongebøgen“, smelder et skud i nærheden. Kongen vender sig og ser da en af hans adelsmænd på ny løfte bøssen og sigte på ham. Med et spring er han bag den store bøg, netop som et nyt skud knalder; men bøgen frelste hans liv, idet det blev den, som kuglen ramte.

En anden overlevering vil vide, at Kr. VIII under de store klapjagter på Dragsholm gods altid havde sin plads her under „Kongebøgen“. Det var da klappernes

kunst at få dyrene til at lægge vejen om forbi den gamle bøg, således at kongen kunde komme dem på skud.

Mellem Kr. VIII og Kr. X har næppe nogen konge gæstet Dragsholm.

„Kongebøgen“s stamme var så tyk, at der skulde 5–6 voksne mænd til at spænde om den. I grenene, der efterhånden blev en del trøskede, havde en mængde spætter hugget dybe huller ind og bygget sig lune og sikre reder.

I Kulås-skoven på Vejrhøj-bjærgets østlige skråning står en anden kæmpebøg „Storbøgen“. Denne har det dog ikke så meget i tykkelsen som i højden. Dens ualmindelig ranke og slanke stamme udfolder sig over de omgivende træers toppe i en pragtfuld krone, hvis øverste spids skal nå en højde af 115 fod.

Men tilbage til den slyngede sti i Vejrhøjsskoven. Ad stedse stejlere stigninger nås snart den øverste skovrand, og et øjeblik efter står man på toppen af Vejrhøj, denne vældige „Bakkernes konge“ i Holbæk amt, og et af de højeste punkter på Sjælland. 385 fod, 120,9 meter, hæver bakken sig så at sige lige op af vandet og netop denne omstændighed bidrager end mere til at fremkalde indtrykket af en højde, der efter danske forhold må kaldes vældig. Bakkepartiets øverste top dannes af en mægtig kæmpehøj, Vejrhøj (eller af andre kaldet „Hatten“). I denne skal der efter sagnet være jordet en kæmpe i fuld rustning.

På højens overflade afbrænder ungdommen hvert år et vældigt st. Hans blus. Skæret derfra lyser mange mil ind over land som ud over hav. Hvad der heller ikke falder én underligt, når man husker på, i hvilken højde det er tændt.

Udsigten, som fra toppen frembyder sig, er ikke mindre overvældende. Rigt, afvekslende og skønt ligger

land og strand her for ens fod. Sender man blikket ind over land, møder det talrige landsbyer, kirker, skove og frodige marker, og glider det ud over havet, fanges det af de blanke flader med de større og mindre øer eller længere inde af bugterne og de mangfoldige indskæringer af fjorde og vige og overhovedet af al den rige afveksling, der stedse fremkommer ved vidtstrakte kystpartier.

I klart vejr ser man Roskilde, Holbæk, møllerne ved Kallundborg, Hindsholm på Fyn, Jyllands østkyst, Sjællands odde, ja under særdeles heldige omstændigheder skal man endog kunne se Hesseløen, Frederiksborg og Frederiksberg.

Nekselø.

Dybt under én mod vest blinker Nekseløbugtens blå vande, længere ude fortsat af Kattegattets, hist og her oplivet af fiskernes sejl- eller motorbåde, en enkelt større sejler eller nu og da af en damper.

Vandfladens ensformighed brydes dog navnlig ved de to større øer Nekselø og Sejro; de synes at svømme som måger på havet. Navnlig den førstnævnte, der tillige er den nærmeste, tager sig henrivende ud, især når morgensolen lyser ind mod den høje smukke kyst, „Guldklinten“, der omrammer „Trolddalen“, en malerisk dalsænkning, som med sine bøge, sine frugtræer og sin kilde åbner sig over mod beskueren. Dalen skal en gang i gamle dage have været beboet af en gyselig trolld, lyder sagnet — deraf dens navn. — Da klokkeklangen fra Føllesløv kirke for første gang lød over til Nekselø, blev han så rasende, at han greb en stor sten og slyngede den mod kirken. Hver finger satte et dybt mærke i stenen. Heldigvis traf stenen ikke men faldt til jorden, lidt før den nåde målet. Dér lå den

så, indtil den for nogle år siden blev kløvet og ført til Favrbogård. De store stentrapper dérstedt skal være dannet af denne sten.

Fra Nekseløs sydspids går en stenrævele over til Havnsø. Ved lav vandstand kan man hér køre over; hvor vandet er dybest kan der dog ofte være fare forbunden med en sådan køretur. Når vinteren hersker med storm og is, er øens beboere tit ilde stillede, når de skal i kirke eller hente læge eller jordemoder. Undertiden skal det nok også kunne knibe med maden; man véd således tidligere at fortælle om en mand, der en gang måtte kravle over den skøre is på alle fire med to rugbrød hængende i et reb over skuldrene. Adskillige mennesker har da også endt deres liv på den tur. Sidste vinter lå Nekseløbugten længe islagt, en „landevej“ over isen blev afsat og ad den foregik livlig færdsel — også med vogne og biler.

Farvandet mellem ovennævnte stenrævele ved Havnsø og Ordrup næs i nordvest kaldes Nekselø bugt. Det er så dybt, at selv orlogsmænd kan søge herind, hvad ikke så sjældent sker.

Kysten på Sjællandssiden er meget flad og lav; et sted omtrent ud for Dragsholm findes en lille bitte lynghede og et endnu mindre klitparti med marehalm over flyvesandsdannelser. Klinger findes kun et enkelt sted, nemlig ved foden af Vejrhøj, hvor Knarbos klint når 65 fod (20,4 meter).

I Nekselø bugt fangedes fordem marsvin; nu finder dette næppe mere sted; men talrige sælhunde ses ofte at sig på de store rullesten ved øens kyster.

Sagnet fortæller, at i havet ved Nekselø druknede en gang en prins. Over hans lig, der blev bjærget og jordet oppe i nærheden af, hvor Føllesløv præstegård nu ligger, opkastedes en høj; den bærer nu navnet Gunshøj.

Ordrup næs.

Som en „Sjællands odde“ i formindsket udgave ligger Ordrup næs i nordvestlig retning for Vejrhøj. Med sin lange, smalle og lave ryg peger Næsset som Odden ud mod vest — for yderst ude at løfte sig op til det stejle affald Brændeklint næbbe.

Dette Ordrup næs — inderst inde 1 kilometer bredt og mellem 2 og 3 kilometer langt — har næppe nogen sinde været underkastet menneskelig kultur, men henligger den dag i dag, som det i tidernes morgen dukkede frem af havet med et utal af vilde blomster og græsser, med fuglereder og dyrestier; kun nogle fåreflokke hist og her minder den ensomme vandrer om, at afstanden fra al kultur dog ikke er overvældende.

Ordrup næs hører under Næsgården (en af Dragsholms avlsgårde).

Nu om dage er det vel mest botanikeren, der her finder sit slaraffenland, i tidligere tider var det „Nimrods“ sønner, der skattede stedet. Mange, mange ræve og harer, ja grævlinger måtte bide i græsset, når i ældre tid Dragsholms store klapjagter her afsluttedes. Opbudte folk fra det store gods dannede de to lange klapperkæder, hvoraf den ene rykkede frem fra syd, fra Vindekilde og Vejrhøj, den anden fra øst med udgangspunkt i Høve skov; bægge rækker med fløjene støttet til Lammefjorden og til Kattegattet. I det man nu lod fløjene langs Lammefjorden rykke hastigt frem og de modsatte fløje langsomt, kunde man endelig hen imod aften nærme sig ud mod Ordrup næs. Alle steder, hvor vildtet kunde skjule sig, blev omhyggeligt afsøgte, idet klapperne stadig drev dyrene foran sig frem imod skyttekæden, der langsomt trak sig tilbage. Hvert dyr, der havde held til at undslippe skytterne, havde nu kun den ene udvej at ty ud på Ordrup næs. Hvis

de imidlertid trode, at de her var kommen i sikkerhed, så tog de sørgeligt fejl. Ubarmhjærtigt rykker klapperne frem, lidt før aften har de nået til roden af næsset, og nu danner de én eneste ubrudt og ubrydelig kæde fra nordstranden til sydstranden tværs over næsset; og længst ude på halvøens yderste spids, ved Brændeklints næbbe, foregik så, hvad man kaldte, „det store blodbad“. Det var en slem stund for vildtet men en stolt stund for den vældige jægersmand. Og det var ikke alene højadelige men stundom endog fyrstelige personer, der her drog i felten mod den snu og kloge mikkell ræv og den lille enfoldige „morten haremand“.

Forlængst er disse klapjagternes *store dage* endt. „Forbi, forbi, og det bliver alle historier“.

Sejrø.

Midt ude i den store Sejrøbugt, der begrænses af de to lange halvøer Røsnæs og Sjællands odde ligger Sejrø, som bugten har sit navn efter.

Fra Vejrhøjs top ses den i retningen ud midtvejs mellem Nekselø og Ordrup næs, men et par mil fra land. Sejrø bugt er nu et stille og lidet befærdet farvand; skibene går nu længere ude over det skønne, majestætiske hav; men minder fra fjærne tider liver det stille farvand op. Her var det, at Erik Emune slog kong Niels og Magnus i et søslag 1131; og her, siger Sakse, var det, at den samme Erik „på Sejrø“ modtog efterretningen om kong Niels' død; hertil var det, at han førte sin myrdede broder Harald Kesies ni sønner for at dræbe dem. Dette lykkedes ham dog kun for de ottes vedkommende, mens den niende undslap, forklædt som kvinde. De otte lig blev alle slængt ned i samme grav. Og således fik da også Sejrø sin grav med mænd af kongeblood.

Ved Sejrø var det, at Asbjørn Snare, middelalderens Tordenskjold, i sit ensomme lille skib mødte den vendiske vikingeflåde. Sakse fortæller, at han allerede ved Odden havde fået besked om, at omtrent 40 vendiske vikingesnekker lå på lur under Sejrø. Asbjørn håbede dog i nattens mørke at kunne slippe forbi uden at blive opdaget. Men uheldigvis stod månen netop op, da Asbjørn var lige foran Venderne, og de gjorde sig straks rede til at spærre ham vejen. Her var gode råd dyre, men Asbjørn vilde heller ligge med næsen i vejret end vende om. Han gav sine folk enkel og klar besked og så fremad mod fjenden for at bryde igennem. Det lykkedes to gange, men hver gang blev der atter spærret. Venderne havde måske opgivet jagten, om de ikke tilfældigvis havde opdaget, hvem de havde for sig; ti da blev de, som det hedder (Grundtvigs oversættelse) så rasende ivrige, „at de bad Fanden tage hverandre, tog de ikke Asbjørn“, og rode med stavv ved stavn ind imod ham; men det hjalp altsammen ingen ting. For at skaffe sig luft hittede han imidlertid på råd, lod en mand forsynet med fyrtøj gå til tops og slå ild. Da Venderne så dette, trode de, det var tegn til en anden og større fjende og skyndte sig af sted, sjæleglade ved således at undgå det listige anslag. „Det var da Asbjørns lykke, at han både kunde køre og vende ti tapperheden alene vilde ej gøre sagen klar; men nu hjalp det ene med det andet, fordi han vidste at sno sig“.

Omtrent på samme sted forefaldt også i 1808 en lille træfning, idet Frederik Rudbeck Bülow, den senere sejrherre fra Frederits, som ung officer med sine kanonbåde jog nogle engelske skibe bort fra Sejrø.

En lille men gammel skanse på øens sydspids vidner om, at man også i sin tid på selve øen har beredt sig til at tage værdigt mod mulige fjender, hvis de skulde forsøge en landgang.

Den „største“ begivenhed i øens nyere historie er Frederik VII.s morsomme besøg derovre.

Med sin damper „Falken“ havde kongen forgæves gjort forsøg på at lande ved Sjællands odde; han styrede derfor til Sejro og lagde til udfor „Kongshøjen“ ved øens sydøstlige spids. Her gik han i land med sit følge og steg op på Kongshøjen for at nyde den smukke udsigt.

Kongen opholdt sig her i flere timer og lod pastor Ravn fra Sejro hente. Mange mennesker samlede sig efterhånden om majestæten, og en fædrelandssang istemmedes. Det syntes kongen godt om og lod skænke vin til sangerne. Oprindeligt var kongen i dårligt lune, fordi der trods alle signaler fra „Falken“ ingen lods var kommen ud fra Gniben på Sjællands odde; men da han nu fik at vide, at stedets eneste lods kort før kongens ankomst var bleven taget af et andet skib, fik kongen sit gode lune igen.

Fra byen Mastrup blev der hentet en trælænestol, hvori kongen tog plads på Kongshøjen „min egen høj“, som han udtrykte sig. Stolen opbevaredes senere som en helligdom.

En gammel invalid, der i 1801 havde mistet sin næse „eller det meste af den“, fik 10 rdlr. Der blev talt om at udgrave højen; men det blev atter opgivet, fordi den gjaldt for sømærke.

Efter således at have opholdt sig her i flere timer gik kongen atter om bord; men flere herrer af følget kørte med præsten til Sejro, hvor „Falken“ skulde hente dem ved havnen. Kongen havde lovet at gå i land her igen; men han følte sig utilpas, og den store menneskeskare blev skuffet i håbet om at se ham endnu en gang.

Indbyggerne på Sejro — godt 800 — kaldet „Sireboere“ skal tidligere have været noget vanskelige

at komme til rette med, især var de slemme efter deres præster. Bekendt er historien om, hvorledes „øens stærkeste mand“ Jens Langkniv vilde kyse og knægte præsten derovre, Grundtvigs bedstefader Otto Gr. Det slap han dog dårligt fra; ti da han trak sin kniv og truede med at stikke den i brystet på Gr., rev denne kjolen til side, pegede på sit nøgne bryst og gav ham koldblodigt anvisning på kun at stikke til; men da den anden betænkte sig, forvirret ved præstens ro, fik han i næste øjeblik et sådant slag over armen, at kniven for hen ad gulvet, hvorefter den stærke mand blev grebet af den endnu stærkere præst, der løftede ham op og slyngede ham ned ad trappen til hans væntende kammerater.

Et af de første år, Ernst Trier holdt højskole i Vallekilde, havde han blandt lærlingerne også nogle fra Sejro, og som han da en aften fortæller denne historie, føjer han til, henvendt til „Sireboerne“: „Men mon det nu også er sandt.“ „Jo,“ svarer en af disse, „det er rigtigt nok; ti den Jens Langkniv, det var min oldefader.“ Den oplysning morede Trier meget.

I Sejro kirke hænger et skib, som har sin særegne historie. Det er i året 1648 skåret i træ af to mænd, der var med om bord i „Trefoldigheden“ i kampen på Kolberger hejde.

Skibet skal være en nøjagtig model af „Trefoldigheden“ og lavet efter hukommelsen.

Man skal have tilbudt „Sireboerne“ et nyt prægtigt skib i bytte for det gamle; men den handel blev der ikke noget af.

I kirkens tårn findes en klokke med følgende indskrift fra 1715:

„Mig Frederich Rostgård har til Sejro kirke givet, for han i pesten blev ved helbred og ved livet“.

— Da der ikke på øen fandtes skov, havde be-

boerne ondt ved at skaffe det nødvendige brændsel. Lyng var det vigtigste, halm kunde også bruges; men desuden plejede man om sommeren med stor omhu at opsamle al gødning, som faldt fra kvæget — ikke for at bruge den på marken; men for at soltørre den og derefter hengemme den som brændsel til vinterbrug.

Efter en udskiftning, der for resten skal være meget dårligt udført, blev „Sireboerne“ selvejere i året 1805.

Som naturmærkværdigheder kan nævnes, at her findes en samling vildtvoksende kristtjørn (omtr. 50 stkr. *Ilex aquifolium*). Ingen sådan findes på Sjælland, og det er den største samling, der findes så langt mod øst i Europa.

Man har herom følgende smukke sagn: En ung pige plukkede ved juletid tre frosne kviste af disse kristtjørn og satte dem i en skål med bøn om at disse kviste måtte give hende varsel om opfyldelsen af tre ønsker.

Først ønskede hun, at hun snart måtte få en brudgom, og dernæst, at denne brudgom måtte være hende tro og huld, og for det tredje, at han måtte være rig på gods og guld.

Nu oprandt julefesten, og på selve den hellige julemorgen løvedes pludselig de to første kviste med dejlige dybgrønne blade; men den tredje kvist, den, der skulde varsle om gods og guld, forblev gold og nøgen.

Den unge pige forstod straks varslets betydning og udbød glad og fornøjet:

„Jeg véd en svend, som er fattig, — ham giver jeg nu min tro“!

— Ligesom på Nekselø findes også her klokkefrøer, men ingen ræve, rotter eller muldvarpe.

Udsigten fra Vejrhøj ind over landet.

Mod nordøst set fra Vejrhøj har man liggende for sig det egentlige Odsherred, af Holbæk amts herreder det næststørste men mindst frugtbare; der går i gennemsnit $13\frac{1}{4}$ td. ld. til en td. hartk.

Den forreste del af herredet består dog kun af vilde bakker og øde lyngstrækninger langs Sejro bugt. Et landskab, der med sin sønderrevne bakkekæde, sine stejle skrænter og dybe kløfter mere end måske noget andet i Danmark — Bornholm undtagen — frembyder lighed med bjærgene.

Lidt længere mod øst breder sig som et uhyre broget tæppe den inddæmmede Lammefjords milelange slette. Længst ude ser man røgen fra dampmøllerne på dæmningen. De har stadig travlt med at holde den vidtstrakte flade fri for det overflødige vand.

Mod sydøst og syd ser man ud over en jævn, rigtbebygget slette, tre—fire mil ind i landet indtil skovene ved Skarritsø, Frydendal, Knabstrup og Løvenborg. Ned ad den skrænt, hvoraf vi nys steg op, og som danner forgrunden af dette herlige rundmaleri, ligger den tredobbelte skov Kulås, Brydebjerg og Vejrhøj-skov. Ved skræntens fod ligger landsbyen Vindkilde, der har lånt sit navn fra en kilde, som vælder frem under bakkeskrænten. Dens vande samler sig hinsides landevejen til en dam, der tidligere afgav drivkraft til en vandmølle; nu er denne imidlertid nedlagt.

Højskolen og de fremmede.

Af Povl Hansen.

En dansk kvinde, frk. Stemann, der for kort tid siden har fået ansættelse som lektor ved Posens nyoprettede polske universitet, skrev til mig en gang i forsommeren og rettede forespørgsel, om vi kunde være villige til i nogen tid at yde gæstevenskab til en Polak, der gjerne vilde gøre sig nærmere bekendt med dansk højskoleliv.

Forespørgslen besvaredes med ja, og først i juli måned ankom gæsten. Hans navn var Antoni Ludwiczak. Han var oprindelig katolsk præst, men nu desuden nylig valgt til rigsdagsmand i den ny polske fristat.

Kort før krigen fik han i hænde dr. Holmanns tyske bog om den danske højskole. Dens skildring greb ham så stærkt, at han straks besluttede at begynde en lignende skolegerning i Polen.

Pastor Ludwiczak, der slutter sig nær til den polske nationaldemokratiske fører Korfanty, er en mand i fyrrerne, middelhøj og kraftig bygget. Under verdenskrigen spillede han en betydelig rolle i den polske nationalitetskamp, således som den artede sig i de polsk-prøjsiske landsdele, navnlig Posen.

Hans fyrrige sind var luende begejstret for det genopstandne Polen, men også tilsvarende bittert mod

det tidligere prøjsiske voldsherredømme, der efter hans mening havde handlet så sørgeligt med dem af hans landsmænd, der i den lange fornedrelsestid havde hørt Prøjsen til. „Storpolen“ kaldte han den del af hans fædreland, der tidligere var tvangsbunden til Tyskland, mens det østrigske Polen (Galizien) hed „Lillepolen“, og resten, som havde været russisk, hed „Kongeriget Polen“.

I fjor åbnede pastor Ludwiczak så den første højskole med 40 elever og ham selv som forstander. Pengemidler kom dels fra en bibliotheksforening, som han ledede og dels som understøttelse fra stat og amt, ligesom der i frivillige gaver var indgået tre millioner (polske mark).

Bygning og jord til iværksættelse af sit formål fik han af „det polske koloniseringsdepartement“. Dette departement havde at gøre med afviklingen af de mange tidligere prøjsiske koloniserings-sager. Ejendommen er et tidligere polsk gods, som af den prøjsiske regering i sin tid var bleven exproprieret til fremme for tysk kolonisation dér i provinsen.

Pastor Ludwiczak havde lært at læse dansk for rigtig at sætte sig ind i dansk højskoleliteratur, men havde hidtil endnu aldrig været i Danmark. Han vilde selv først prøve højskolearbejdet i praksis, før han rejste til Danmark, så mente han, at han fik mest ud af sit ophold her. „Jeg gør nu først mine erfaringer,“ sagde han, „og så ser jeg om disse stemmer med de danske; ti først således vil jeg være i stand til at drage den fulde nytte af et kortere ophold i Danmark.“

Skolen ligger i Dalki, ti minutters gang fra Griezno (tysk Gnesen) i Posen. Eleverne bor på skolen, som det er tilfældet i Danmark. Betalingen for kost, undervisning og bopæl sker dels i penge, dels i „naturalier“.

I skolestuen hænger Grundtvigs billede på iøjensfaldende sted; skolen vil ikke lyve sig fader til.

Pastor Ludwiczak var begejstret for sin første højskolevinter og føler sig overbevist om, at højskole-tanken vil have en stor og rig fremtid — ikke alene i Polen, nej, den må også kunne omplantes, siger han, — både til Rusland og Balkanstaterne.

For øjeblikket arbejder han på en skole nr. 2. Denne skal ligge i Pommern i nærheden af Østersøens kyst, således at der er nær forbindelse med Danmark, højskolens fædreland.

Under sin Danmarksrejse har den polske højskolemand aflagt korte besøg i Rens, Hoptrup og Askov, før han efter bestemmelsen slog sig ned lidt længere tid i Vallekilde. Den ildfulde mand med den stærke organisatoriske ævne vil selv forestå hver af de nyoprettede højskoler i hans fædreland, for at hver ny højskole kan — siger han — komme ind under den rette ånds herredømme.

Hans skole repræsenterer ikke alene det første forsøg på at omplante den danske folkehøjskole til det polske folk, men vist også det første forsøg på at iklæde højskolen katolsk dragt.

Man får ved tanken her på — en mærkelig respekt for Grundtvigs mægtige storsyn.

En lærerinde i Nordsjælland anmeldte til „8 dage på højskole“ i år foruden sig selv også to udlændinge, nemlig fra Tschecho-Slovakiet. Den ene af disse to — en ung mand på 26 år — var søn af en universitetsprofessor, hvis fag havde været nordisk litteratur. Hans søn — vor gæst — Fred. J. Domes havde arvet faderens interesse for de nordiske folk; han havde kastet sig over studiet af skuespilkunstens historie i Danmark.

For rigtig at komme ind i sit æmne vilde han til Danmark, og da han fik nys om „den internationale

højskole“ ved Helsingør, tog han dér til — dels for som elev at lære dansk og dels for som lærer at undervise i tysk.

Her vakttes hans opmærksomhed for den almindelige danske højskole, og efter nu at have lært sig dansk — forbavsende godt dansk — havde han i sommerens løb været omkring og aflagt korte besøg på forskellige danske højskoler. Mer og mer optaget af, hvad han hørte og så, har han nu besluttet sig til, så snart han på skuespilkunstens historie havde vundet sin doktorhat, at vie sine kræfter til et arbejde for højskolesagen i hans fædreland.

Under hans ti dages ophold her syslede han i sin fritid med at oversætte flere af de mindre ting, højskoleforstander Ernst Trier i sin tid havde skrevet om højskolen, ligesom han havde travlt med at skaffe sig en udsigt over den danske højskoleliteratur i sin hëlhed. Også i denne livlige, unge mand kunde man med god grund ane en banebryder for den danske højskole blandt fremmedfolkene.

Blandt dem, der har aflagt skolen her kortere besøg, skal jeg endnu kun nævne den engelske arbejderfører og tidligere minister Clynes. Hans besøg strakte sig dog kun over nogle få timer.

Hvor gemmer der sig en mærkelig dyb glæde i den tanke, om det lille danske folk gennem sin højskole kunde række den nødstedte verden en hjælpende hånd.

Brudstykke af et brev.*)

Hr.

forstander Povl Hansen!

.....

Med det samme jeg har fået fat i skrivetøjet, vil det mere mig at fortælle om min entré på Vallekilde. Oprindeligt hørte jeg til indremission og gik i St. Johanneskirken i Frimodts og Rindoms tid, hvorfra jeg også har mange kære minder, som jeg freder om med kærlighed. Ved et særligt tilfælde kom jeg til at kende en familie, som hørte til Vartov menighed. En aften hos denne familie blev der læst et lille hæfte: „Hans, der kom på højskole“. Da bogen var læst til ende, var jeg klar over, at også jeg vilde på højskole, hvilket altså også lykkedes. Men inden jeg kom af sted, havde den familie, jeg nu var kommen til at kende, skrevet til Trier om mig, at jeg var en Københavner, som aldrig havde været udenfor København og var født i Lille Regnegade. Under præsentationen stod jeg midt i flokken, og turen kom nu til mig om, hvor jeg hørte hjemme; da Trier havde fået dette at vide, slog han en klingende latter op, som jeg vel ikke behøver at sige, hvorledes det lød, tog mig i kraven og stillede mig midt på gulvet og sagde: „Her skal I se et eksemplar, som aldrig har været udenfor Køben-

*) Brevskriveren, en Københavner, er en gammel mand på 77 år.

havn og er født i Lille Regnegade, hvor man kan bage pandekager på tre sider.“ At der fulgte en lattersalve, betydelig forstærket af de forsamlede, vil De nok forstå; men De vil mulig også nok forstå, at jeg blev inderst inde gal i hovedet. De må vel huske på, at jeg var noget snæver i min opfattelse af, hvad der sømmede sig for en kristen, da jeg jo var opdraget ved den føde, som tilbødes fra Frimodts læber, der nemlig kan sammenfattes i disse linier: „Vil du vej til himlen vide, så må verden først til side“. Jeg havde nemlig endnu ikke begyndt at nynne på de velbekendte kære linier: „Et jævnt og muntert, virksomt liv på jord“ o. s. v. Jeg var nu i den sindsstemning, at havde Jyderup station været lige ved skolen, havde jeg taget hjem med det samme. Men med alt dette, var jeg endnu ikke færdig med mine ejendommelige oplevelser. Vi kom nu ned i spisesalen, og Trier begyndte at råbe de enkeltes navne op og spurgte om, hvor de havde fået anvist kammer og sængeplads, hvorpå én svarede: „Storkereden“, en anden: „Godmorgen“, en: „Ståtid-lig op“ og atter en: „Jens Peders svendestykke“ o. s. v., så vil man jo nok forstå, at jeg ikke var langt fra at tro, at en højskole måtte være noget af et galehus, skønt de alle så ret normale ud. Sagen var jo den, at jeg havde ikke begreb om, at det var kamrenes navne. Jeg trode, at kamrene var kendetegnede med numre. At få sængeplads anvist i en storkerede, fandt jeg dog var temmelig luftigt.

Omsider slog timen for indvielsesmødet, og var der nogen, som sad i spændt forvæntning, så var det mig. Vi begyndte med at synge: „Er skolen for andre end pilt og pog“, hvorefter Trier i meget hjærtelige ord bød os velkommen og holdt en ildfuld tale, som i korthed kan sammenfattes i dette vers:

Din moder sidder nu gammel og træt
men frejdig i hu.
Sin alderdoms trøst og sin tabte ret
i dig venter hun nu!
Din moders hus er bleven et skur,
dér inde trækken er slem;
Det gælder at rejse den sjunkne mur.
Frem, bondemand, frem!

(Hostrup).

Derefter talte mejeriforpagter Burchardi, Birkindegård, glimrende, og vi endte så med sangen: „Altid frejdig“. Da mødet var forbi, var jeg alligevel glad over, at der var et par mil til Jyderup

S.

Til Vallekilde højskole.

Vallekilde, ved din stille vugge
 Danmarks engel nynnede' håbets sang:
 ej skal døden Danmarks fakkellukke,
 ej skal graven om vort folk sig lukke,
 livets kvad skal tone fra dets vang.

Dybbøls helte sang i dødens porte
 håbets sange for vort folk og land;
 gennem Fimbulvintrens dage korte,
 gennem nederlagets sorger sorte
 så de morgenskyens lyse rand.

Vallekilde, under tunge minder
 fødtes du så trang en vintertid;
 dog mens tidens bølger bange rinder,
 mens de tunge timer langsomt svinder,
 randt dog op en sommer lys og blid.

Vallekilde, mellem kæmpehøje
 ligger du i morgensolens skær;
 tænd os håbets morgenglans i øje,
 lær os stille hjærtets knæ at bøje
 for de store minders stolte hær!

Povl Hansen.

INDHOLD.

	Side
Meddelelser	2
Fra Vallekilde folkehøjskole af <i>Povl Hansen</i>	3
Lærlingebesøget af <i>Valdemar Bennike</i>	21
Ved afslutningen af vinterskolen af <i>E. J.</i>	23
Ved sommerskolens slutning af <i>R. K.</i>	25
Ved Magdalene Flensteds bære af <i>Carl Koch</i>	27
Udlændinge og „8 dage på højskole“ af <i>Folke Trier Hansen</i> .	31
Fugl Fønix eller Palmefuglen af <i>Valdemar Bennike</i>	37
Tovelille. Skuespil af <i>Povl Hansen</i>	47
Fra mindernes verden af <i>Povl Hansen</i> ..	96
Ved Grundtvigs grav af <i>Povl Hansen</i>	114
Fra højskolens omegn og nabolav af <i>Povl Hansen</i>	120
Højskolen og de fremmede	136
Brudstykke af et brev af <i>S.</i>	140
Til Vallekilde højskole af <i>Povl Hansen</i>	143

